

Vlaams
Parlement

stuk **2431** (2013-2014) – Nr. 1
ingediend op 31 januari 2014 (2013-2014)

Ontwerp van decreet

tot wijziging van het decreet van 24 januari 2003
houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed
van uitzonderlijk belang,
wat betreft de definitie van ‘topstuk’
en tot omzetting van de verordening (EG) nr. 116/2009
van de Raad van 18 december 2008
betreffende de uitvoer van cultuurgooederen

INHOUD

Memorie van toelichting	3
Voorontwerp van decreet d.d. 19 juli 2013	29
Advies van de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen	37
Advies van de Sectorraad Kunsten en Erfgoed van de Strategische Adviesraad voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media	41
Voorontwerp van decreet d.d. 20 december 2013.....	47
Advies van de Raad van State	57
Ontwerp van decreet	67
Bijlage bij de memorie van toelichting: Reguleringsimpactanalyse.....	77

MEMORIE VAN TOELICHTING

I. ALGEMENE TOELICHTING

De Vlaamse Regering nam zich bij de start van haar regeerperiode voor om het topstukkenbeleid verder te zetten én tijd te maken voor een evaluatie en mogelijke bijsturing van het Topstukkendecreet dat in 2003 in werking trad.

Sinds haar aantreden in 2009 wist de Vlaamse Regering binnen het kader van haar proactief topstukkenbeleid het nagelaten literaire archief van Willem Elsschot te verwerven (2009). In 2011 verwierf de Vlaamse Regering ‘Les bains à Ostende’ (2011), een schilderij van de hand van James Ensor, sinds 2007 opgenomen in de Topstukkenlijst. Ook zette de Vlaamse Regering haar schouders onder de grootscheepse restauratie van het Lam Gods-retabel van de gebroeders Van Eyck. De restauratiecampagne ving aan in oktober 2012 en zal naar verwachting lopen tot 2017.

Daarnaast voerde de Vlaamse Regering de voorgenomen evaluatie van het Topstukkendecreet door, welke evaluatie leidde tot het nu voorliggende ontwerp van decreet.

1. Werkgroep evaluatie Topstukkendecreet

Eind 2011 lichtten enkele externe deskundigen samen met leden van de Topstukkenraad het decreet door en toetsten het op zowel zijn verdiensten als zijn tekortkomingen.

De werkgroep was van mening dat Vlaanderen in de voorbije jaren duidelijk grote stappen heeft gezet op het vlak van de bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang: “Met als vertrekpunt het Topstukkendecreet, werd in de loop van de voorbije jaren een beleidskader uitgebouwd dat tot positieve resultaten geleid heeft. De voorbije jaren konden een aantal mooie aankopen gerealiseerd worden; het publiek werd voor de problematiek gesensibiliseerd via specifieke publicaties; publieke eigenaars werden op het belang van de topstukken in hun collectie gewezen. Het feit dat bij de aankondiging van een tentoonstelling vaak ook verwezen wordt naar de ‘topstukken’ die er getoond worden, wijst op de positieve wijze waarop dit stukje van het erfgoedbeleid gepercipieerd wordt. Ook voor het materiële behoud van de topstukken bleek het decreet een goede zaak. De opname in de Topstukkenlijst zorgde in een aantal gevallen voor een sterk verhoogde aandacht en zorg voor deze stukken, inclusief het aanvatten van de nodige (subsidieerbare) restauraties.”.

De werkgroep wees ook op een aantal lacunes en verbeterpunten met betrekking tot het in Vlaanderen en België gevoerde beleid inzake de bescherming van het roerend cultureel erfgoed. Tegelijkertijd werden suggesties geformuleerd met als doel de slagkracht van het topstukkenbeleid te verhogen:

– Lijsten versus categorieën

Het Topstukkendecreet koos in 2003 voor het invoeren van een lijstensysteem: er wordt een lijst van cultuurgoederen opgesteld die omwille van hun bijzonder belang aan een aantal beschermende maatregelen, inclusief uitvoerbeperkingen, onderworpen worden.

Voordeel van het lijstensysteem is dat de beschermde cultuurgoederen op objectniveau aangeduid worden en er dus geen discussie kan ontstaan over het al dan niet beschermd zijn van specifieke cultuurgoederen. Nadeel is evenwel dat een lijstensysteem nooit alle

belangrijke stukken kan omvatten en dat – om redenen van privacy – verzamelaars, ondanks de in het decreet ingebouwde garanties, vaak liever niet hebben dat hun stukken in een publieke lijst worden opgenomen.

Het Topstukkendecreet voorziet voor plots opduikende belangrijke stukken een mogelijkheid tot spoedbescherming. Wanneer echter onbekende beschermingswaardige stukken uit de Vlaamse Gemeenschap in het buitenland opduiken, biedt het Topstukkendecreet geen afdoende oplossing.

Vandaar het initieel voorstel van deze werkgroep om, in aanvulling van de ‘lijstenregeling’, het Topstukkendecreet ook uit te breiden met een categorieënsysteem voor wat betreft het buiten de Vlaamse Gemeenschap brengen van cultuurgoederen. Een dergelijk systeem, aldus de werkgroep, zou de mogelijke lacunes in het gehanteerde lijstensysteem opvangen en de belangrijke stukken, die eigenaars omwille van discretie en veiligheid niet op de Topstukkenlijst geplaatst willen zien, beschermen voor het risico van een ongewenste uitvoer.

– Garanties voor verzamelaars en handel

De werkgroep merkte verder op dat de voorgestelde flankerende categorieënregeling aan de eigenaars dezelfde garanties zou bieden als die in het Topstukkendecreet. Een weigering van een uitvoervergunning binnen de categoriële regeling moet de automatische opname van het cultuurvoorwerp in de Topstukkenlijst tot gevolg hebben, inclusief de daaruit voortvloeiende verplichting ten laste van de Vlaamse overheid om – zo de eigenaar dit wenst – over te gaan tot de aankoop van het cultuurvoorwerp tegen de ‘internationale marktwaaarde’ of alsnog de uitvoer toe te laten.

Tevens moet gegarandeerd kunnen worden dat deze bijkomende verplichting de kunsthandel niet op onredelijke wijze hindert en dat het ‘tijdsverlies’ dat deze regeling met zich meebrengt beperkt blijft. De werkgroep verwees in dit verband naar de Engelse regelgeving die ondanks een categorieënsysteem voor de uitvoer van cultuurgoederen een zeer dynamische, internationaal toonaangevende kunsthandel toelaat.

– Brussel

De beschermingsregelingen van de gemeenschappen zijn niet van toepassing op de cultuurgoederen die zich in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad bevinden en niet toebehoren aan een instelling die geacht wordt zich uitsluitend tot één van de gemeenschappen te richten. Het gaat immers om een residuaire bevoegdheid, waarvoor de federale wetgever bevoegd is.

Op dit moment is er geen beschermingswetgeving ‘roerend cultureel erfgoed’ van toepassing in Brussel. Er is derhalve nood aan een beschermingsregeling die ook Brussel omvat. Het zou logisch en wenselijk zijn, aldus de werkgroep, om – via een samenwerkingsakkoord – voor heel België een categoriële regeling, gebaseerd op de Europese categorieën, in te voeren als ‘sokkelregeling’ voor het buiten België brengen van cultuurgoederen.

Het advies van de werkgroep inzake Brussel loopt in lijn met het advies dat de Topstukkenraad en de Commission consultative du Patrimoine culturel mobilier de la Communauté française op hun gemeenschappelijke vergadering van 17 oktober 2011 formuleerden. De beide raden stelden toen voor om de mogelijkheid na te gaan tot invoering van een categoriële regeling – via een samenwerkingsakkoord – als gemeenschappelijke ‘sokkelregeling’ voor het buiten België brengen van cultuurgoederen.

2. Voorstel tot invoering van een decreet betreffende het buiten België brengen van cultuurgoederen

Op basis van het advies van de werkgroep en op basis van het in 2011 door de Topstukkenraad en de Commission consultative geformuleerde advies werd een ‘ontwerp van decreet betreffende het buiten België brengen van cultuurgoederen’ uitgewerkt dat voor advies aan de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV), de Strategische Adviesraad voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media (SARC) en de Topstukkenraad werd voorgelegd.

Er werd gekozen voor een decreet dat het Topstukkendecreet zou ‘flankeren’ en grotendeels los van het Topstukkendecreet zou functioneren.

De hoofdlijnen van dit ontwerp van decreet waren als volgt:

- invoering van een categoriële regeling voor het buiten België brengen van cultuurgoederen, beperkt tot de cultuurgoederen en verzamelingen die onder één of meer van de categorieën in de bijlage bij de Europese verordening horen;
- korte toekenningstermijnen voor een vergunning;
- weigering van de gevraagde vergunning heeft tot gevolg dat het cultuurvoorwerp van rechtswege wordt opgenomen in de Topstukkenlijst;
- aankoopplicht vanwege de Vlaamse overheid tegen de marktwaarde indien de eigenaar daartoe verzoekt;
- geen vergunningsplicht voor het intra-Belgisch verkeer;
- voorzien, in uitvoering van artikel 9 van dezelfde verordening, van sancties op de overtreding van de bepalingen van verordening (EG) nr. 116/2009 van de Raad van 18 december 2008 betreffende de uitvoer van cultuurgoederen.

3. Adviezen van de SERV, de SARC en de Topstukkenraad

Het ontwerp van decreet betreffende het buiten België brengen van cultuurgoederen werd voor advies aan de bevoegde adviesraden voorgelegd.

3.1. Advies SERV

Het advies (5 augustus 2013) van de SERV bleef beperkt tot de melding dat de SERV vanuit sociaal-economische invalshoek geen bemerkingen heeft bij het voorgelegde ontwerp van decreet.

3.2. Advies SARC

De Sectorraad Kunsten en Erfgoed (SARC) ging uitgebreider op het haar voorgelegde ontwerp in en stelde in haar advies (5 september 2013) overtuigd te zijn van het nut en de noodzaak van het ontwerp van decreet.

De Sectorraad Kunsten en Erfgoed apprecieert het dat het decreet een evenwicht heeft gezocht tussen gemeenschapsrechten en private rechten. Uitvoer van belangrijke stukken wordt verhinderd, terwijl men tegelijk dankzij strikte afleveringstermijnen en aankoopplicht door de Vlaamse overheid de eigenaars van de cultuurgoederen geen onredelijke hinder oplegt.

De SARC wijst er wel op dat dit decreet het gevaar van onnodige administratieve lasten met zich meebrengt. Niet elke uitvoer houdt immers evenveel risico in. Zo houden bruiklenen van stukken van erkende erfgoedinstellingen weinig risico in omdat het daarbij steeds om een tijdelijke uitvoer gaat. Daarenboven sluiten erfgoedinstellingen bij het in bruikleen geven van collectiestukken duidelijke en degelijke bruikleenovereenkomsten af met

de ontlenende organisaties uit het buitenland om de behouden terugkeer van de objecten te garanderen. Vandaar de vraag van de sectorraad om aan erkende collectiebeherende en publiekrechtelijke instellingen die cultuurgoederen in bruikleen geven, enkel een meldingsplicht op te leggen. Dat verlaagt de administratieve lasten voor zowel de instellingen zelf, als voor de overheidsadministratie die de uitvoervergunningen moet verstrekken.

De SARC acht het in principe een goede zaak dat de categorieën die gelden voor het buitenland Europa brengen van cultuurgoederen worden overgenomen in dit voorontwerp van decreet. Dat zorgt voor duidelijkheid en uniformiteit van de regelgeving. Echter, omdat die categorieën werden vastgelegd met de volledige Europese Unie in het achterhoofd, zijn een aantal ervan zeer breed, wat, toegepast op België, een zeer strikte regelgeving tot gevolg heeft. Een voorbeeld hiervan zijn die archeologica die ongeacht leeftijd en vindplaats een uitvoervergunning nodig hebben. Vandaar het advies van de SARC om het aantal van de categorieën in te perken door middel van waardedrempels, en waar nodig bij te sturen.

Verder vraagt de SARC om rekening te houden met de ensemblewaarde van collecties. In de kunst- en erfgoedwereld is niet enkel de waarde van individuele stukken van belang. Ook de ensemblewaarde van collecties is een belangrijk element. De Sectorraad Kunsten en Erfgoed vroeg dat de uitvoeraanvragen behandeld zouden worden met aandacht voor de ensemblewaarde. Tevens wijst de SARC op het belang van strikte aflevertermijnen voor de aangevraagde vergunningen.

Tot slot vraagt de SARC aandacht voor de moeilijkheden die de binnen de EU-categorieën gehanteerde waardedrempels met zich mee brengen. Een waardedrempel is op zich een goede afbakening, maar cultuurgoederen brengen op een buitenlandse veiling geregeld meer op dan op voorhand werd aangenomen. Een eigenaar kan te goeder trouw een kunstwerk zonder vergunning uitvoeren, maar indien dat kunstwerk achteraf op een veiling een bedrag opbrengt dat hoger ligt dan de waardedrempel, kan achteraf moeilijk worden achterhaald of de eigenaar hier al dan niet van op de hoogte was.

3.3. *Advies Topstukkenraad*

De Topstukkenraad ging in haar advies (23 september 2013) uitgebreid in op het voorgelegde ontwerp van decreet en herzag daarbij ook ten gronde het eerder door haar en de Commission consultative du Patrimoine culturel mobilier de la Communauté française op 17 oktober 2011 geformuleerde advies. Beide raden stelden toen voor om te streven naar de invoering van een categoriële regeling – via een samenwerkingsakkoord – als gemeenschappelijke ‘sokkelregeling’ voor het buitenland brengen van cultuurgoederen met als basis de categorieën van de Europese verordening en richtlijn.

– Positieve appreciatie voor tien jaar Topstukkendecreet

De Topstukkenraad heeft een positieve appreciatie voor wat het Topstukkendecreet de voorbije tien jaar heeft betekend voor de bescherming van het roerend cultureel erfgoed in Vlaanderen. Het Topstukkendecreet heeft een ware mentaliteitswijziging teweeggebracht op het vlak van de zorg voor topstukken in publiek of semipubliek bezit. Organisaties en overheden zijn zich veel meer dan vroeger bewust van het belang van de door hen beheerde topstukken en van hun verantwoordelijkheid om dit erfgoed in goede staat te bewaren voor de toekomstige generaties. De reële subsidiemogelijkheden die het Topstukkendecreet biedt, bekrachtigen die mentaliteitswijziging en leidden mee tot een betere zorg voor dit erfgoed. De grootscheepse restauratiecampagne voor het Lam Godsretabel is daarvan het meest in het oog springende resultaat. Ook de conservatoire acties die de Brugse monumentale kerken ondernamen en de recente opstart van conserverende behan-

delingen voor het met teloorgang bedreigde Nood Godsretabel (Meester van Frankfurt) in Watervliet vormen een mooie illustratie van deze positieve evolutie.

In de loop van de voorbije tien jaar werden 397 individuele stukken en 38 verzamelingen op de Topstukkenlijst geplaatst.

- Instemming met de nagestreefde doelstellingen

De Topstukkenraad kan zich vinden in de nagestreefde doelstellingen van het ontwerp van decreet betreffende het buiten België brengen van cultuurgoederen. Er moet inderdaad een oplossing gevonden worden voor de bescherming van topstukken die zich in Vlaanderen bevinden en (nu nog) onbekend zijn of waarvan de eigenaars om redenen van privacy een opname minder genegen zijn. Ook is het wenselijk en noodzakelijk om aan de door België en Vlaanderen aangegane internationale verplichtingen een decretale invulling te geven.

- Doelmatigheid en proportionaliteit

De raad stelt dat de vooropgestelde doelstellingen geïmplementeerd moeten worden op een manier die proportioneel is en die de verzamelaars en handelaars geen overmatige beperkingen oplegt in functie van het nagestreefde doel. Een regeling die door handelaars en verzamelaars als te bezwarend ervaren wordt, dreigt immers tot een ‘erfgoedvlucht’ te leiden, eerder dan tot de nagestreefde betere bescherming van het erfgoed van bijzonder belang in Vlaanderen. Naast het rechtmatig nagestreefde ‘gemeenschapsbelang’ moet ook evenredig aandacht geschonken worden aan de rechtmatige belangen van de particuliere eigenaar.

- Voorstel om geen categoriële regeling in te voeren voor het buiten België brengen van cultuurgoederen naar een andere lidstaat van de Europese Unie

De Topstukkenraad meent dat de invoering van een categoriële regeling, geschoeid op de te ruime Europese categorieën, een – in verhouding tot het nagestreefde doel – dispropor-tionele administratieve meerlast met zich mee zou brengen voor de erfgoedinstellingen, de verzamelaars, de handelaars en de overheid. Een dergelijke regeling dreigt ook de opbouw van private collecties in Vlaanderen te ontraden.

- Voorstel vanwege de Topstukkenraad tot invoering van een toestemmingsvereiste voor het buiten de Vlaamse Gemeenschap brengen van topstukken in plaats van de voorge-stelde categoriële regeling voor het vanuit de Vlaamse Gemeenschap naar een andere lidstaat van de EU brengen van cultuurgoederen

De raad meent dat het nagestreefde doel op een veel efficiëntere en minder kosteninten-sieve wijze bereikt kan worden door een toestemmingsvereiste in te voeren voor het bui-ten de Vlaamse Gemeenschap brengen van cultuurgoederen die niet in de Topstukkenlijst opgenomen zijn, maar wel voldoen aan de criteria ‘zeldzaam en onmisbaar’ zoals gehan-teerd door het Topstukkendecreet.

Binnen een dergelijke regeling is het aan de eigenaar om te oordelen of hij meent dat het cultuurvoorwerp dat hij wenst uit te voeren aan die criteria voldoet:

- vermoedt hij dat het cultuurvoorwerp aan die criteria voldoet, dan dient hij een toe-stemming te vragen om het cultuurvoorwerp buiten de Vlaamse Gemeenschap te brengen. Weigering van de toestemming impliceert de automatische opname van het cultuurvoorwerp in de Topstukkenlijst (waardoor de verplichting van de overheid tot aankoop tegen de marktwaarde van toepassing wordt);

- meent hij dat dit niet het geval is, dan kan hij het cultuurvoorwerp zonder toestemming daartoe buiten de Vlaamse Gemeenschap brengen. Indien achteraf evenwel blijkt dat het cultuurvoorwerp wel degelijk als ‘zeldzaam en onmisbaar’ beschouwd moet worden en dit op het moment van het buiten de Vlaamse Gemeenschap brengen van het cultuurvoorwerp, dan is alsnog een ‘post-factumtoestemming’ voor het buiten Vlaanderen brengen vereist. Weigering van die toestemming impliceert dat het cultuurvoorwerp terug binnen de Vlaamse Gemeenschap gebracht dient te worden en in de Topstukkenlijst wordt opgenomen.

Een dergelijke regeling beperkt de hinder voor eigenaars en handel in grote mate maar legt een grote zorgvuldigheidsplicht bij de eigenaar. De post-factumtoetsing van het topstukkengehalte (mogelijk ingeval de eigenaar geen toestemming vraagt) brengt immers met zich mee dat een eigenaar die een onzorgvuldige toetsing aangrijpt om zonder toestemming uit te voeren, verplicht kan worden om het kunstwerk terug naar Vlaanderen te brengen. De in te voeren regeling moet aan de eigenaars die deze onzekerheid wensen uit te sluiten de mogelijkheid bieden tot een ‘ruling’ (een door de overheid bindende uitspraak) inzake de vraag of een cultuurgoed al dan niet beantwoordt aan de criteria ‘zeldzaam en onmisbaar’ van het Topstukkendecreet.

- Het buiten de Europese Unie brengen van cultuurgoederen

De voorgestelde decretale bepalingen voor het buiten de Europese Unie brengen van cultuurgoederen zijn conform de EU-verplichting tot het afleveren van uitvoervergunningen voor het vanuit Vlaanderen buiten de EU brengen van cultuurgoederen die onder één of meerdere categorieën van de bijlage bij de verordening (EG) nr. 116/2009 van de Raad van 18 december 2008 betreffende de uitvoer van cultuurgoederen vallen.

- Gemeenschappelijke sokkelregeling

De Topstukkenraad stelt in haar advies dat het wenselijk is om te streven naar een gemeenschappelijke sokkelregeling voor het buiten België (naar een andere EU-lidstaat) brengen van cultuurgoederen. De raad meent evenwel dat een dergelijke regeling de erfgoedinstellingen, verzamelaars en handelaars geen disproportionele verplichtingen mag opleggen in verhouding tot het nagestreefde doel.

De raad merkt op dat het, om juridische bevoegdheidsdiscussies te vermijden, zeer wenselijk is om in deze fase te focussen op de eigen Vlaamse regelgeving om dan vanuit die aangepaste regelgeving het gesprek over een mogelijk samenwerkingsakkoord te herneemen. Vandaar het advies van de raad om de scope van de hervorming te beperken tot het buiten Vlaanderen brengen van topstukken en cultuurgoederen in plaats van het vanuit Vlaanderen buiten België brengen van topstukken en cultuurgoederen.

- Voorkeur voor een invoeging binnen het Topstukkendecreet

De raad pleitte er voor om niet te kiezen voor een apart, flankerend decreet maar de voorgestelde regeling te integreren binnen het Topstukkendecreet. De raad meende dat hierdoor de regelgeving ter zake gebundeld blijft, hetgeen de overzichtelijkheid ten goede komt en de negatieve perceptie van overmatige regulering tegengaat.

4. Beleidskeuzes

Op basis van de ingewonnen adviezen opteert de Vlaamse Regering ervoor om te kiezen voor de door de Topstukkenraad voorgestelde wijziging van het Topstukkendecreet in

plaats van een apart flankerend decreet betreffende het buiten België brengen van cultuurgoederen.

De voorgestelde wijziging heeft volgende hoofdlijnen.

- Invoering van een toestemmingsvereiste voor het buiten de Vlaamse Gemeenschap brengen van topstukken in plaats van het opleggen van een categoriële vergunningsplicht voor het vanuit de Vlaamse Gemeenschap naar een andere lidstaat van de EU brengen van cultuurgoederen

Op dit moment voorziet het Topstukkendecreet een toestemmingsvereiste voor het buiten Vlaanderen brengen van in de Topstukkenlijst opgenomen voorwerpen en verzamelingen. Deze verplichting wordt in dit voorstel uitgebreid tot de erfgoedstukken en verzamelingen die niet in de Topstukkenlijst zijn opgenomen, maar voldoen aan de inhoudelijke criteria van het Topstukkendecreet. Roerende voorwerpen en verzamelingen zijn topstukken in de zin van het voorliggende ontwerp van decreet indien ze als ‘zeldzaam en onmisbaar’ beschouwd gelden voor het in Vlaanderen bewaarde erfgoed. Deze benadering komt tegemoet aan de door de SARC en de Topstukkenraad gedeelde bezorgdheid om voor een betere bescherming te zorgen voor topstukken die wegens tot op heden onbekend of om redenen van privacy niet in de Topstukkenlijst zijn opgenomen zonder dat daarbij, naar analogie met de Europese verordening betreffende de uitvoer van cultuurgoederen, een categoriële vergunningsregeling moet ingevoerd worden. Door deze keuze wordt tegemoetgekomen aan de door de SARC en de Topstukkenraad gedeelde bezorgdheid om overmatige en disproporcionele bureaucratie te vermijden.

In functie van de rechtszekerheid werd in het ontwerp ook de mogelijkheid van een ‘ruling’ ingeschreven waarbij de eigenaar aan de Vlaamse Regering kan vragen om uitspraak te doen of een voorwerp of verzameling al dan niet beschouwd moet worden als een ‘topstuk’. De Vlaamse overheid is aan deze uitspraak gebonden. Vooraleer tot uitspraak over te gaan zal de Topstukkenraad hierover advies uitbrengen.

Met deze keuze blijft de Vlaamse decreetgever ook volledig binnen de eigen bevoegdheid (bescherming van het cultureel erfgoed) en wordt samenloop met de federale bevoegdheid inzake contingenten en vergunningen (artikel 6, §1, VI, tweede lid, 8°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming van de instellingen) vermeden.

Het buiten de Vlaamse Gemeenschap brengen van een topstuk zonder de vereiste toestemming heeft tot gevolg dat het topstuk zich illegaal buiten de Vlaamse Gemeenschap bevindt.

Artikel 24 van het Topstukkendecreet legt de sancties vast waaraan de overtreders zich blootstellen.

Artikel 25 van het decreet bepaalt dat de overtreders het topstuk terug binnen de Vlaamse Gemeenschap moeten brengen, inclusief betaling van een borgsom ter garantie van deze terugkeer.

Doordat het topstuk in overtreding van het Topstukkendecreet buiten de Vlaamse Gemeenschap werd gebracht, wordt het ook vatbaar voor een vordering tot terugkeer door de Vlaamse overheid op basis van de EU-richtlijn betreffende de teruggave van cultuurgoederen (richtlijn 93/7/EEG van de Raad van 15 maart 1993 betreffende de teruggave van cultuurgoederen die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een lidstaat zijn gebracht) en op basis van het Unesco '70-verdrag. Deze vorderingen hebben

betrekking op het stuk zelf en worden ingesteld tegen degene die op het moment van de vordering het topstuk in bezit heeft.

Het buiten de Vlaamse Gemeenschap brengen van een topstuk zonder toestemming heeft tevens tot gevolg dat het stuk een problematische provenance krijgt en daardoor nauwelijks nog vermarktbaar is binnen de legale handel.

Vandaar dat bonafide veilinghuizen en handelaars – die aan hun klant geen afdoende bonafide titel kunnen aanbieden voor dergelijke stukken – zeer terughoudend zullen zijn om deze stukken te aanvaarden. Een met zorgvuldigheid opererend veilinghuis zal bij inname steeds checken of het om een stuk gaat waarvoor mogelijkerwijze een toestemming om het buiten de Vlaamse Gemeenschap te brengen, vereist is.

- Automatische opname in de Topstukkenlijst bij weigering toestemming tot uitvoer

De weigering van de gevraagde toestemming voor het buiten de Vlaamse Gemeenschap brengen van een topstuk dat niet in de Topstukkenlijst is opgenomen, heeft tot gevolg dat het topstuk van rechtswege wordt opgenomen in de Topstukkenlijst.

Voor het buiten het douanegebied van de Europese Unie brengen van een cultuurgoed dat tevens als topstuk geldt, kan geen vergunning gekregen worden indien niet eerst de voorafgaande toestemming is verkregen om het topstuk buiten de Vlaamse Gemeenschap te brengen.

- Aankoop tegen marktwaarde

Indien de toestemming tot uitvoer wordt geweigerd, dan heeft de Vlaamse overheid de plicht het topstuk aan te kopen, zo niet vervalt de weigering tot uitvoer. Voor het al dan niet uitvoeren van de aankoopplicht heeft de Vlaamse overheid een bepaalde periode waarbinnen onderhandeld kan worden over de aankoopprijs.

Beide adviesraden drukken op het belang om deze aankoopplicht onverkort te handhaven. Op die manier kan het algemeen belang (behoud erfgoed) nagestreefd worden zonder dat dit een al te verregaande inbreuk vormt op de rechten van de eigenaar van dit erfgoed.

- Invoeging in het Topstukkendecreet van verordening (EG) nr. 116/2009 van de Raad van 18 december 2008 betreffende de uitvoer van cultuurgoederen

De door de EU opgelegde vergunningsplicht voor het buiten de Europese Unie brengen van cultuurgoederen wordt ingevoegd in het Topstukkendecreet. Hiermee worden geen nieuwe administratieve lasten opgelegd. Deze vergunningsplicht geldt immers al sinds 1993.

- Sancties overtreding verordening

In uitvoering van artikel 9 van verordening (EG) nr. 116/2009 van de Raad van 18 december 2008 betreffende de uitvoer van cultuurgoederen worden verder de nodige sancties voorzien op de overtreding van de bepalingen die deze verordening uitvoeren.

5. Advies Raad van State

De Raad van State formuleerde op 24 januari 2014 haar advies inzake het voorontwerp van decreet.

De Raad van State was van mening dat de Vlaamse decreetgever inderdaad bevoegd is om de voorgestelde regelgeving aan te nemen (punt 3 van het advies).

Daarnaast formuleerde de Raad van State in haar onderzoek van de decreettekst (punten 4 tot en met 9 van het advies) nog een aantal opmerkingen. Het voorontwerp werd aangepast aan deze opmerkingen.

Het betreft een aantal technische opmerkingen (punten 6 tot en met 9 van het advies) dewelke volledig gevolgd werden.

De Raad van State vroeg verder om de definitie van ‘topstuk’ in het ontworpen artikel 2, 10°, in lijn te brengen met het ontwerpartikel 2bis (punt 4 van het advies). Het voorontwerp werd aangepast in de door de Raad van State voorgestelde zin.

Daarnaast vroeg de Raad van State ook om het ontworpen artikel 3, §1 (punt 5 van het advies), te herbekijken. Uit nazicht bleek dat dit artikel inderdaad aangepast moest worden. De gebruikte formulering gaf immers verkeerdelijk de indruk dat het de bedoeling was om een regeling in te voeren met ‘gewone’ topstukken enerzijds (welke niet in de Topstukkenlijst worden opgenomen) en topstukken ‘van uitzonderlijk belang’ (welke in de Topstukkenlijst worden opgenomen). Dit is evenwel niet de bedoeling. Er is immers geen hiërarchisch-kwalitatief verschil tussen niet in de Topstukkenlijst opgenomen topstukken en wel in de lijst opgenomen topstukken.

Het ontworpen artikel 3, §1, werd aangepast en in lijn gebracht met de definitie van topstuk, zoals geformuleerd in het ontworpen artikel 2bis. De initieel gebruikte notie ‘van uitzonderlijk belang’ werd vervangen door de notie ‘zeldzaam en onmisbaar’. Door deze aanpassing wordt duidelijk gemaakt dat het de bedoeling blijft om alle topstukken, zonder onderscheid, in de Topstukkenlijst op te nemen, voor zover bekend en, voor zover de instemming van de eigenaar werd gekregen in de gevallen waarin artikel 6 van toepassing is.

De beschermingsregeling die dit ontwerp invoert tegen het ongewenst buiten de Vlaamse Gemeenschap brengen van voorwerpen en verzamelingen die beantwoorden aan de criteria ‘zeldzaam en onmisbaar’ maar (nog) niet in de Topstukkenlijst werden opgenomen, heeft geen invloed op de (ongewijzigde) doelstelling van het Topstukkendecreet om de binnen de Vlaamse Gemeenschap aanwezige topstukken in de Topstukkenlijst op te nemen.

Tot slot wees de Raad van State in haar advies (punt 10 van het advies) er nog op dat de memorie van toelichting vanaf de toelichting bij artikel 22 niet meer spoorde met de onderverdeling van de artikelen van het ontwerp. In de memorie was inderdaad een nummeringsfout ingeslopen. De memorie werd in de aangegeven zin aangepast.

II. TOELICHTING BIJ DE ARTIKELEN

Commentaar bij artikel 1

Artikel 1 geeft aan dat dit ontwerp van decreet een gemeenschapsmaterie regelt.

Dit ontwerp van decreet kadert binnen de bevoegdheid van de gemeenschappen tot bescherming van hun cultureel patrimonium (artikel 4, 4°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming van de instellingen).

De vaststelling en definiëring van het ‘nationaal erfgoed’, in Europeesrechtelijke termen het ‘nationaal bezit’ (cf. artikel 36 EU-verdrag, verder geciteerd) of – in de Vlaamse variant – de ‘topstukken’ is een loutere gemeenschapsbevoegdheid (met uitzondering voor het tweetalige gebied van Brussel-Hoofdstad waar deze bevoegdheid een federale restmaterie is, tenzij het om cultuurvoorwerpen gaat die zich in een instelling bevinden die geacht wordt zich uitsluitend tot één van de gemeenschappen te richten).

Voor wat betreft de artikelen die louter op de bescherming van ‘topstukken’ slaan, is de Vlaamse decreetgever binnen de Vlaamse Gemeenschap (het Nederlandse taalgebied of in instellingen gevestigd in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad, die wegens hun activiteiten moeten worden beschouwd uitsluitend te behoren tot de Vlaamse Gemeenschap) als enige bevoegd om regelgeving op te leggen.

Voor wat betreft het vanuit de Vlaamse Gemeenschap buiten de Europese Unie brengen van cultuurgoederen is er sprake van een samenloop met de federale bevoegdheid op het vlak van de contingenten en vergunningen (artikel 6, §1, VI, tweede lid, 8°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming van de instellingen, ook verder aangehaald).

De bescherming van het roerend cultureel erfgoed bestaat uit twee pijlers. Enerzijds moet er voor gezorgd worden dat het erfgoed in goede staat bewaard blijft, hetgeen impliceert dat er een beleid wordt gevoerd dat goede bewaarcondities creëert (zo bijvoorbeeld in goed uitgeruste musea) en dat ook de nodige conservatoire en restauratieve maatregelen voorziet voor cultuurvoorwerpen en verzamelingen die materieel dreigen teloor te gaan. Anderzijds moet er voor gezorgd worden dat het belangrijkste roerend cultureel erfgoed binnen de gemeenschap en het land bewaard blijft. Deze laatste doelstelling wordt binnen de Europese Unie nagestreefd door de uitvoer van cultuurgoederen te onderwerpen aan een voorafgaandelijke vergunning.

Uitvoervergunningen in hun algemeenheid vormen, in toepassing van artikel 6, §1, VI, tweede lid, 8°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980, een bevoegdheid van de federale overheid. Voor wat specifiek de uitvoervergunningen voor cultuurvoorwerpen betreft, is er echter ook sprake van een duidelijke impliciete bevoegdheid voor de gemeenschappen (artikel 10 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming van de instellingen).

Voor de toepassing van artikel 10 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 gelden volgende voorwaarden:

- 1° de voorgestelde afwijking moet noodzakelijk zijn voor de uitoefening van een aan de gemeenschappen toegewezen bevoegdheid;
- 2° de betrokken aangelegenheid leent zich tot een gedifferentieerde regeling;
- 3° de weerslag van de afwijking op de betrokken aangelegenheid is minimaal.

Zonder een regeling die de gemeenschappen toelaat om te toetsen of cultuurvoorwerpen die buiten België gebracht zullen worden, al dan niet behoren tot het ‘nationaal erfgoed’, is het voor de gemeenschappen immers onmogelijk om een adequaat beleid te voeren op het vlak van de bescherming van hun roerend cultureel erfgoed. Het vermijden van de ongewenste uitvoer van cultuurvoorwerpen vormt het cruciale onderdeel van de diverse wetgevingen tot bescherming van het roerend cultureel erfgoed binnen de EU. Het is dan ook noodzakelijk dat de voor de bescherming van het cultureel erfgoed bevoegde overheden in België over dit voor hun beleid noodzakelijke en onmisbare instrument kunnen beschikken.

De betrokken aangelegenheid leent zich tot een gedifferentieerde regeling. De voorgestelde regeling is proportioneel en grijpt niet op onredelijke wijze in op de federale bevoegdheden.

Ook de federale overheid is overigens die mening toegedaan. Dit blijkt onder meer uit het Europees Publicatieblad van 10 maart 2012 (2012/C72/08). In dat nummer werden de instanties gepubliceerd, bevoegd voor het afleveren van vergunningen tot uitvoer van cultuurgoederen buiten de Europese Unie. Het gaat om door de lidstaten aangeleverde lijsten. De federale overheid gaf, voor wat België betreft, aan dat het de drie gemeenschappen zijn die deze vergunningen afleveren. Deze melding is ook consistent met de praxis in deze. Sedert 1993 leveren de gemeenschappen voor België de vergunningen af die de EU oplegt voor het buiten de EU brengen van cultuurgoederen.

De voorgestelde regeling betekent ook geen inbreuk op artikel 36 van het EU-verdrag. Dit artikel voorziet een uitzondering op het vrij verkeer van goederen binnen de Europese Unie door verboden of beperkingen van invoer, uitvoer of doorvoer toe te laten, welke gerechtvaardigd zijn uit hoofde van bescherming van (onder meer) het nationaal artistiek historisch en archeologisch bezit, voor zover deze verboden of beperkingen geen middel tot willekeurige discriminatie noch een verkapte beperking van de handel tussen de lidstaten vormen. Voor cultuurvoorwerpen die door de lidstaten als ‘nationaal erfgoed’ zijn aangemerkt, geldt dus een uitzondering op het principe van vrij verkeer. Of zoals de Europese Commissie het stelt in haar toelichting bij het voorstel (tot herschikking) van de richtlijn 93/7/EEG van de Raad van 15 maart 1993 betreffende de teruggave van cultuurgoederen die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een lidstaat zijn gebracht:

“Nationale cultuurgoederen zijn goederen waarvan de lidstaten vaststellen dat zij deel uitmaken van het cultureel erfgoed. Deze goederen worden over het algemeen als nationaal erfgoed gekenmerkt naargelang van hun belang op cultuurgebied, waaraan meer of minder strenge beschermende voorschriften worden verbonden. Cultuurgoederen die overeenkomstig de nationale wetgeving of nationale administratieve procedures in de zin van artikel 36 van het verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU) als nationaal, artistiek, historisch of archeologisch bezit zijn aangemerkt (hierna ‘nationaal bezit’ genoemd), zijn goederen van bijzondere betekenis die voor toekomstige generaties behouden moeten blijven. Over het algemeen krijgt nationaal bezit vanuit juridisch oogpunt een betere bescherming waarbij het definitief buiten het grondgebied van een lidstaat brengen is verboden.” (document COM (2013) 311 final van 30.5.2013).

Commentaar bij artikel 2

Artikel 2, §1, van dit decreet wijzigt de definitie van de notie ‘beschermd voorwerp’ zoals gebruikt in artikel 2, 1°, van het Topstukkendecreet.

Met ‘beschermd voorwerp’ worden die topstukken aangeduid die in de Topstukkenlijst (de krachtens artikel 3, §1, van het Topstukkendecreet gehouden lijst van het roerend cultureel erfgoed van de Vlaamse Gemeenschap) zijn opgenomen. De term ‘topstuk’ wordt verder gedefinieerd (nieuw artikel 2, 10°, van het Topstukkendecreet).

Voor de niet in de Topstukkenlijst opgenomen topstukken geldt alleen de verplichting om deze niet zonder voorafgaande toestemming buiten de Vlaamse Gemeenschap te brengen (artikel 11 van het gewijzigde Topstukkendecreet). Voor beschermde voorwerpen geldt daarenboven de bescherming van de artikelen 8 tot en met 10 van het Topstukkendecreet

(verplichting tot het in goede staat bewaren, vereiste van een voorafgaande toestemming voor fysieke ingrepen en subsidieregeling voor restauraties).

Artikel 2, §2, van dit ontwerp van decreet voert in artikel 2 van het Topstukkendecreet onder de punten 8° tot 11° een aantal bijkomende definities in.

De definities ‘verordening (EG) nr. 116/2009’ (8°) en ‘monumentenwetgeving’ (11°) behoeven geen verdere toelichting.

De definitie ‘cultuurgoed’ (9°) verwijst naar de definitie van ‘cultuurgoed’ zoals gehanteerd in de verordening. Als cultuurgoed in de zin van dit ontwerp van decreet wordt beschouwd: elk roerend goed dat en elke verzameling die behoort tot één of meerdere van de categorieën, zoals opgesomd in de bijlage van de verordening (EG) nr. 116/2009 van de Raad van 18 december 2008 betreffende de uitvoer van cultuurgoederen.

In de bijlage bij de verordening worden vijftien inhoudelijke categorieën van roerende goederen en verzamelingen opgesomd waarvoor een vergunning vereist is bij uitvoer buiten de Europese Unie. Deze categorieën zijn gekoppeld aan minimum waardedrempels (welke variëren van 0 euro voor archeologica en manuscripten tot 150.000 euro voor schilderijen). Verder gelden er ook ouderdomsdrempels (minimum drempel is 50 jaar). Kunstwerken die nog in het bezit van de maker zijn, vallen steeds buiten deze categorieën (de klassieke exceptio auctoris).

De cijfers en ‘hoofdstukken’ bij de inhoudelijke categorieën verwijzen naar de communautaire douanecodes onder dewelke deze cultuurgoederen (kunnen) vallen.

De bijlage bij de verordening is – november 2013 – als volgt:

“BIJLAGE I

Categorieën van cultuurgoederen bedoeld in artikel 1

1. Oudheidkundige voorwerpen, ouder dan 100 jaar, afkomstig van:
 - opgravingen en vondsten, op het land en in zee | 9705 00 00 |
 - oudheidkundige locaties | 9706 00 00 |
 - oudheidkundige collecties |
2. Delen die integrerend deel hebben uitgemaakt van artistieke, historische of religieuze monumenten die niet in hun geheel bewaard zijn gebleven, ouder dan 100 jaar | 9705 00 00 9706 00 00 |
3. Afbeeldingen en schilderijen die niet tot categorie 4 of 5 behoren en geheel met de hand zijn vervaardigd, ongeacht op welke ondergrond en van welke materialen [1] | 9701 |
4. Aquarellen, gouaches en pasteltekeningen die geheel met de hand zijn vervaardigd, ongeacht op welke ondergrond [1] | 9701 |
5. Mozaïeken, ongeacht van welke materialen, die geheel met de hand zijn vervaardigd en niet tot categorie 1 of 2 behoren, en tekeningen die geheel met de hand zijn vervaardigd, ongeacht op welke ondergrond en van welke materialen [1] | 6914 9701 |
6. Oorspronkelijke gravures, prenten, zeefdrukken en lithografieën en hun respectieve matrijzen, alsmede de originele affiches [1] | Hoofdstuk 49 9702 00 00 8442 50 99 |
7. Oorspronkelijke beelden of oorspronkelijk beeldhouwwerk, alsmede kopieën die zijn verkregen volgens hetzelfde procédé als de oorspronkelijke stukken [1], en die niet tot categorie 1 behoren | 9703 00 00 |
8. Fotoafdrukken, films en de negatieven daarvan [1] | 3704 3705 3706 4911 91 80 |

9. Wiegendrukken en manuscripten, met inbegrip van geografische kaarten en partituren, afzonderlijk of in verzamelingen [1] | 9702 00 00 9706 00 00 4901 10 00 4901 99 00 4904 00 00 4905 91 00 4905 99 00 4906 00 00 |
10. Boeken, ouder dan 100 jaar, afzonderlijk of in verzamelingen | 9705 00 00 9706 00 00
11. Gedrukte geografische kaarten, ouder dan 200 jaar | 9706 00 00 |
12. Archieven en onderdelen daarvan, ongeacht de aard en het materiaal, ouder dan 50 jaar | 3704 3705 3706 4901 4906 9705 00 00 9706 00 00 |
13. a) Verzamelingen [2] en exemplaren voor verzamelingen van fauna, flora, mineralen en anatomische delen | 9705 00 00 |
b) verzamelingen [2] van historisch, paleontologisch, etnografisch of numismatisch belang | 9705 00 00 |
14. Vervoermiddelen, ouder dan 75 jaar | 9705 00 00 Hoofdstukken 86 t/m 89 |
15. Andere antiquiteiten die niet tot de categorieën A 1 tot en met A 14 behoren: |
 - a) tussen 50 en 100 jaar oud:
 - speelgoed, spellen | Hoofdstuk 95 |
 - glaswerk | 7013 |
 - edelsmidwerk | 7114 |
 - meubelen en meubelstukken | Hoofdstuk 94 |
 - optische instrumenten en instrumenten voor de fotografie of de cinematografie | Hoofdstuk 90 |
 - muziekinstrumenten | Hoofdstuk 92 |
 - uurwerken | Hoofdstuk 91 |
 - houtwaren | Hoofdstuk 44 |
 - aardewerk | Hoofdstuk 69 |
 - tapisserieën | 5805 00 00 |
 - tapijten | Hoofdstuk 57 |
 - behangselpapier | 4814 |
 - wapens | Hoofdstuk 93 |
 - b) meer dan 100 jaar oud | 9706 00 00 |
- A. De bij de categorieën A.1 tot en met A.15 ingedeelde cultuurgoederen vallen alleen binnen het toepassingsgebied van deze verordening, indien de financiële waarde ervan ten minste gelijk is aan de in punt B aangegeven drempels.
- B. Financiële waardedrempels voor bepaalde onder A genoemde categorieën (in EUR)

Waarde:

 - ongeacht hun waarde
 - 1 (Oudheidkundige voorwerpen)
 - 2 (Niet in hun geheel bewaarde monumenten)
 - 9 (Wiegendrukken en manuscripten)
 - 12 (Archieven)
 - 15.000
 - 5 (Mozaïeken en tekeningen)
 - 6 (Gravures)
 - 8 (Fotoafdrukken)
 - 11 (Gedrukte geografische kaarten)
 - 30.000
 - 4 (Aquarellen, gouaches en pasteltekeningen)
 - 50.000
 - 7 (Beelden)
 - 10 (Boeken)
 - 13 (Verzamelingen)
 - 14 (Vervoermiddelen)
 - 15 (Alle andere voorwerpen)
 - 150.000
 - 3 (Schilderijen)

De naleving van de voorwaarden inzake de financiële waardedrempels moet worden beoordeeld bij de indiening van de aanvraag om een uitvoervergunning. De financiële waarde is die van het cultuurobject in de lidstaat als bedoeld in artikel 2, lid 2.

[1] Ouder dan 50 jaar en niet meer in het bezit van de maker.

[2] Als omschreven in het arrest van het Hof van Justitie in zaak 252/84, namelijk “Voorwerpen voor verzamelingen in de zin van post 9705 van het gemeenschappelijk douanetarief zijn voorwerpen die geschikt zijn om in een verzameling te worden opgenomen, dat wil zeggen voorwerpen die relatief zeldzaam zijn, normalerwijs niet overeenkomstig hun oorspronkelijke bestemming worden gebruikt, voorwerp zijn van speciale handelsbranches buiten de gewone handel in soortgelijke gebruiksvoorwerpen, en een hoge waarde hebben.”.

Met ‘topstuk’ (10°) worden alle roerende goederen en verzamelingen bedoeld, ongeacht of ze opgenomen zijn in de Topstukkenlijst of niet, die omwille van hun archeologische, historische, cultuurhistorische, artistieke of wetenschappelijke betekenis van uitzonderlijk belang worden geacht voor de Vlaamse Gemeenschap.

Commentaar bij artikel 3

Artikel 3 voegt aan het Topstukkendecreet een artikel 2bis toe waarin de criteria worden vastgelegd aan dewelke een roerend goed of verzameling moet voldoen om beschouwd te worden als een topstuk in de zin van dit decreet. Daartoe moet het roerend goed of verzameling gelden als ‘zeldzaam’ en ‘onmisbaar’ voor het erfgoed in Vlaanderen.

Deze criteria worden nu al gehanteerd als voorwaarden tot opname van een goed of verzameling in de Topstukkenlijst. Indertijd werd er evenwel voor gekozen om deze criteria niet in het decreet op te nemen maar in het uitvoeringsbesluit bij het decreet (artikel 2 van het besluit van 5 december 2003 tot uitvoering van het decreet van 24 januari 2003 houdende de bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang). Omdat de voorgestelde decreetwijziging ook regels oplegt voor topstukken die niet in de Topstukkenlijst zijn opgenomen (toestemming vereist om deze buiten de Vlaamse Gemeenschap te brengen) is het aangewezen om de criteria waaraan een roerend goed of verzameling moet voldoen om als topstuk te gelden in het decreet zelf op te nemen.

Een roerend goed of een verzameling geldt als een topstuk indien het beantwoordt aan de selectiecriteria ‘zeldzaam’ én ‘onmisbaar’ (cumulatief). Voor collecties gelden dezelfde criteria, met dien verstande dat het vaak de onderlinge samenhang is van de objecten die tot de verzameling behoren die het belang van de collectie uitmaakt. Op die manier is het mogelijk dat een collectie waarvan elk stuk afzonderlijk van geringer belang is toch, omwille van die samenhang, als een topstuk wordt beschouwd.

‘Zeldzaam’ betekent dat er weinig andere gelijke of gelijksoortige voorwerpen of verzamelingen in dezelfde staat in de Vlaamse Gemeenschap aanwezig zijn.

Unieke voorwerpen of verzamelingen voldoen uiteraard per definitie aan dit criterium. Bijvoorbeeld het enige gekende kunstwerk in Vlaanderen van een kunstenaar van wie het oeuvre binnen de kunstgeschiedenis een belangrijke plaats inneemt. Zo bijvoorbeeld het beeldhouwwerk ‘Onze Lieve Vrouw met Kind’ van Michelangelo (Brugge, OLV-kerk) en het schilderij ‘Jacopo Pesaro door paus Alexander VI aan de H. Petrus getoond’ door Titiaan (Antwerpen, Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen).

De notie zeldzaamheid is echter duidelijk ruimer dan dit en moet begrepen worden in verhouding tot het geheel. Zo moet – om in de kunstensector te blijven – zeldzaamheid

geïnterpreteerd worden in verhouding tot de totaliteit van het oeuvre van een kunstenaar. Een werk kan binnen dit kader zeldzaam zijn qua thematiek, qua periode, qua techniek, qua artistieke waarde enzovoort. Van één kunstenaar kunnen (en moeten) op die manier om uiteenlopende redenen meerdere werken uit zijn oeuvre als topstukken gelden.

‘Onmisbaar’ betekent dat het voorwerp of de verzameling minstens één van de volgende vier eigenschappen bezit: een bijzondere waarde voor het collectieve geheugen, een schakelfunctie, een ijkwaarde of een bijzondere artistieke waarde.

De ‘bijzondere waarde voor het collectieve geheugen’ houdt in dat het voorwerp of de verzameling een duidelijke herinnering is aan onder meer personen, instellingen, gebeurtenissen of tradities die belangrijk zijn voor de cultuur, de geschiedenis of de wetenschapsbeoefening van Vlaanderen.

Zo bijvoorbeeld het schilderij ‘Het interieur van de Jezuïetenkerk, thans de Sint-Carolus-Borromeuskerk’ (Antwerpen, Rubenshuis). Dit werk is één van de vrij zeldzame, gesigneerde en gedateerde werken van Willem Schubart van Ehrenberg, een 17e eeuwse Antwerpse schilder, gespecialiseerd in architectuurstukken. Het schilderij beeldt minutieus het interieur uit van de Antwerpse Jezuïetenkerk, zoals het er oorspronkelijk uitzag voordat het meubilair verloren ging in een fatale brand in 1718. Zo ziet men op de achtergrond van dit schilderij meesterwerken van Van Dyck en Rubens uitgebeeld: op het hoofdaltaar kan men Rubens’ altaarstuk ‘De Wonderen van de heilige Ignatius van Loyola’, de patroonheilige van de kerk, bemerken. Het schilderij is bovendien uniek omdat het op marmer is geschilderd, wat niet enkel een weinig gebruikelijk en kostbaar materiaal is, bovendien is het een expliciete verwijzing naar het oorspronkelijke interieur dat overladen was met marmer. Ook objecten waaraan een miraculeuze betekenis wordt toegekend, hebben een bijzondere waarde voor het collectieve geheugen: een concreet voorbeeld is het beeld ‘De Zwarte Madonna van Halle’ dat een bijzondere plaats in de Mariaverering inneemt. Nog een laatste voorbeeld: het in de Universiteitsbibliotheek Gent bewaarde manuscript ‘Hs 16593(9): Hippoliet van Peene, de Vlaamse Leeuw’: de handgeschreven eerste versie (autograaf) van de tekst van ‘De Vlaamse Leeuw’ (22 juli 1847). De auteur was onder meer medeoprichter van de Minard te Gent (eerste Nederlandstalige schouwburg in België) en schreef vele toneelstukken.

De ‘schakelfunctie’ betekent dat het voorwerp of de verzameling een relevante schakel vormt in een ontwikkeling die belangrijk is voor de evolutie van de kunst, de cultuurschiedenis, de archeologie, de geschiedenis of de wetenschapsbeoefening.

Een object met een schakelfunctie toont een essentiële fase/omwenteling in het oeuvre van een kunstenaar, van een school of stijl of van een ontwikkeling in de wetenschap. Men kan bijvoorbeeld denken aan het eerste werk waarin een kunstenaar een nieuwe richting en stijl inslaat, aan kunstwerken waarvan de opdracht bekend is zodat zij in tijd of ruimte kunnen geplaatst worden en aan kunstwerken met een nieuwe iconografie. Zo bijvoorbeeld de werken van een 17e eeuwse schilder uit de Nederlanden die terugkomt van zijn reis naar Italië en vanuit Italië nieuwe artistieke principes meebrengt, deze in zijn schilderijen introduceert en daarmee de bestaande schilderkunst in de Nederlanden beïnvloedt. Zijn schilderijen hebben dan een schakelfunctie in de ontwikkeling van de schilderkunst in de Nederlanden. Een ‘klassiek’ voorbeeld is Rubens’ altaarstuk ‘Triptiek met de Kruisoprichting’ uit 1610-1611 (Antwerpen, OLV-kathedraal): Rubens’ ‘Kruisoprichting’ is een schitterende en hoogst originele combinatie van Noord-Europese, Italiaanse en antieke ideeën en van doorslaggevend belang voor het ontstaan van een geheel nieuwe baroktrant in de Nederlanden.

Binnen het wetenschappelijk erfgoed kan men denken aan een wetenschappelijk instrument dat voor een revolutionaire omwenteling in de wetenschapsbeoefening heeft gezorgd. Zo voorbeeld is de spinmachine ‘Mule Jenny’ (Museum voor Industriële Archeologie en Textiel, Gent), één van de zeldzame in Vlaanderen bewaarde spinmachines uit de periode van de eerste industriële revolutie.

Een object of een kunstwerk kan echter ook om veel minder ‘heroïsche’ redenen een schakelfunctie hebben. Bijvoorbeeld een kwalitatief mediocre sculptuur die echter een van de weinige is die ons nog rest uit een voor het overige quasi verdwenen sculptuurproductie. Geen roemruchte sculptuur dus, wel een laatste band met een voor de rest quasi verdwenen erfgoed en als dusdanig een belangrijke ‘schakel’ tussen die vroege productie en de latere, beter bekende sculptuurproductie.

De parameter ‘ijkwaarde’ houdt in dat het voorwerp of de verzameling een belangrijke bijdrage vormt in het onderzoek of de kennis van andere belangrijke voorwerpen in de kunst, de cultuur, de archeologie, de geschiedenis of de wetenschap.

De ijkwaarde is een typisch wetenschappelijk criterium. Bij kunstwerken stemt de ijkwaarde bijvoorbeeld overeen met (het enige) gedateerde en/of gesigeneerde kunstwerk van een meester op basis waarvan men de rest van zijn oeuvre kan toeschrijven en dateren. Het kunstwerk levert zo een belangrijke bijdrage in de kennis en het onderzoek van andere belangrijke voorwerpen. In de technische wetenschappen herkent men de ijkfunctie bijvoorbeeld in objecten die de basis vormen van de wetenschappelijke beschrijvingen van andere objecten; het is het exemplaar dat bij de beschrijving van een species is gebruikt, bijvoorbeeld een vlindercollectie met exemplaren op basis van de welke soorten beschreven zijn. Voorwerpen en verzamelingen dus die als ‘toetssteen’ funge(e)r(d)en binnen het wetenschappelijk onderzoek.

Tot slot is er de ‘bijzondere artistieke waarde’. Deze parameter duidt op het artistieke belang van het voorwerp of de verzameling in vergelijking met de gekende kunstproductie.

Een concreet voorbeeld is het ‘Zilveren sierstel van Peter Paul Rubens: lampetkan en schotel’, vervaardigd door Theodoor Roegiers in 1635-1636 (Antwerpen, Rubenshuis, bruikleen van de Koning Boudewijnstichting): het betreft een zilveren siervaatwerk van uitzonderlijke kwaliteit dat aan Peter Paul Rubens heeft toebehoord en altijd in zijn nalatenschap is gebleven, tot aan de verkoop ervan in december 1999. Het werd gekocht door Belgische verzamelaars die het werk aan de Koning Boudewijnstichting schonken. Sinds 2001 wordt het als bruikleen tentoongesteld in het Rubenshuis. In wetenschappelijke, kunsthistorische kringen wordt dit stuk omschreven als behorend tot “het beste van het beste van het Antwerps zilver uit de zeventiende eeuw”.

Een ‘topstuk’ moet dus zeldzaam én onmisbaar zijn. Bij de toepassing van deze criteria speelt de geografische oorsprong noch het type van het object een rol. Het kan zowel gaan om archeologische objecten, schilderijen, muziekinstrumenten, archieven, wetenschappelijke instrumenten, technologisch erfgoed, historische transportmiddelen, militaria, kledij, oude prenten, etnografische objecten, literair erfgoed enzovoort.

Commentaar bij artikel 4

Artikel 4 van dit decreet voert in de paragrafen 1 en 2 van artikel 3 van het Topstukkendecreet enkele beperkte wijzigingen door en voegt een nieuwe paragraaf 3 toe.

– In paragraaf 1 wordt de verwijzing opgenomen naar de criteria waaraan voorwerpen en verzamelingen moeten voldoen (zeldzaam én onmisbaar) om in de Topstukkenlijst opgenomen te worden. Het betreft de herneming van de definitie van ‘topstuk’ gebruikt in het nieuw in te voegen artikel 2bis.

Voor de reeds in de lijst opgenomen topstukken heeft deze aanpassing van het initiële artikel 3, §1, van het Topstukkendecreet (2003) geen gevolgen. Deze voorwerpen en verzamelingen werden immers alle, voorafgaandelijk aan de opname in de lijst, in toepassing van artikel 2 van het uitvoeringsbesluit bij het Topstukkendecreet (5 december 2003) getoetst aan de voorwaarden ‘zeldzaam’ en ‘onmisbaar’.

– Paragraaf 2 regelt de samenloop van het Topstukkendecreet met de decreten en ordonnanties tot bescherming van het onroerend cultureel erfgoed, en bepaalt dat voor beschermde voorwerpen die reeds beschermd zijn als onderdeel van een monument, het beschermingsregime van artikelen 8 tot en met 10 slechts geldt als de Vlaamse Regering dat uitdrukkelijk zo bepaalt. Op dit moment (november 2013) is dit slechts bij twee beschermde voorwerpen het geval: het Lam Godsretabel in de Sint-Baafskathedraal te Gent en het Nood Godsdieluk in de OLV-kerk van Watervliet.

In paragraaf 2 worden de expliciet vermelde regelgevingen inzake de bescherming van het onroerend cultureel erfgoed vervangen door de generieke omschrijving ‘monumentenwetgeving’.

In dezelfde paragraaf worden de woorden ‘die reeds beschermd zijn’ vervangen door de woorden ‘die reeds beschermd worden’. Hiermee wordt deze paragraaf ook van toepassing op de topstukken die na de afkondiging van het Topstukkendecreet en in de toekomst onder de bescherming van de monumentenwetgeving vallen.

– Paragraaf 3 voert de mogelijkheid in voor bezitters, eigenaars en houders om de Vlaamse Regering te vragen zich uit te spreken of een goed of een verzameling al dan niet een topstuk is (cf. systeem van rulings in fiscale zaken). Indien niet, dan levert de Vlaamse Regering een certificaat af dat bevestigt dat het goed of de verzameling in kwestie geen topstuk is in de zin van het Topstukkendecreet.

Op die manier kan de rechthebbende die een belangrijk stuk erfgoed in het buitenland wil vermarkten, vermijden dat het stuk op het moment van die vermarkting of daarna (bijvoorbeeld tijdens of na de verkoop van het stuk door een buitenlands veilinghuis of buitenlandse galerie) een topstuk blijkt te zijn in de zin van het Topstukkendecreet, en derhalve terug binnen de Vlaamse Gemeenschap gebracht moet worden. Voor veilinghuizen, galeries en hun klanten betekent de aanwezigheid van dit certificaat een garantie dat het om erfgoed gaat dat vrij buiten de Vlaamse Gemeenschap kan (kon) worden gebracht.

Dit certificaat laat verder – indien nodig – ook een snelle toekenning toe van de uitvoervergunning om het cultuurgoed buiten de Europese Unie te brengen. Voor de intracommunautaire handel binnen Europa verschaft dit certificaat de geïnteresseerde kopers de nodige zekerheid dat het cultuurgoed vrij in de handel is.

De navraag naar het bestaan van een certificaat moet derhalve in de praktijk een onontbeerlijk element vormen van het due diligence onderzoek bij internationale verkopen.

Het certificaat spreekt zich enkel uit over erfgoedwaarde, niet over markt- of enige andere handelswaarde. Evenmin garandeert dit certificaat de authenticiteit van het gecertificeerde

voorwerp. Als het voorwerp niet authentiek blijkt te zijn, zal de geldigheidswaarde van het certificaat uiteraard ook vervallen.

Het certificaat blijft geldig tot 10 jaar na uitgifte, wat de nodige continuïteit moet garanderen.

De procedure en termijnen voor de aanvraag en uitgifte van het certificaat worden in een uitvoeringsbesluit vastgelegd.

Commentaar bij artikel 5

Artikel 5 van het Topstukkendecreet handelt over de opstelling van de lijst van het roerend cultureel erfgoed van de Vlaamse Gemeenschap (de Topstukkenlijst).

Dit artikel strekt tot het vervangen in artikel 5, §1, §3 en §4, van het Topstukkendecreet van de noties ‘roerend goed en verzameling’, ‘beschermde voorwerp’ en ‘voorwerp’ door ‘topstuk’.

Hierdoor worden deze paragrafen in lijn gebracht met de invoering van de notie ‘topstuk’ (artikel 2, 10°) in het Topstukkendecreet.

Inhoudelijk brengen deze aanpassingen geen wijzigingen aan in de procedure tot opname in de Topstukkenlijst.

Commentaar bij artikel 6

Artikel 6 van het Topstukkendecreet somt de gevallen op waarin het akkoord van de eigenaar vereist is voor de opname van een topstuk in de Topstukkenlijst.

Dit artikel wordt in volgende zin gewijzigd:

De woorden ‘roerend goed of verzameling’ worden vervangen door ‘topstuk’. Hierdoor wordt dit artikel in overeenstemming gebracht met de door het voorliggende ontwerp van decreet in artikel 1 ingevoerde nieuwe definities.

In artikel 6, 1°, wordt de exceptio auctoris uitgebreid tot de topstukken die eigendom zijn van een door de vervaardiger opgerichte rechtspersoon. Zo bijvoorbeeld de door een kunstenaar opgerichte bvba waarin hij het eigendom van de door hem gecreëerde werken onderbrengt.

In artikel 6, 2°, wordt een tikfout in het Topstukkendecreet gecorrigeerd: het woord ‘gelegen’ wordt vervangen door het woord ‘geleden’.

In artikel 6, 3°, wordt een tikfout in het Topstukkendecreet gecorrigeerd: het woord ‘verworpen’ wordt vervangen door het woord ‘verworven’.

In artikel 6 wordt onder 4° een bijkomende uitzondering voorzien: het topstuk is nog geen drie jaar geleden uit de Topstukkenlijst geschrapt. Het is immers niet redelijk om, nadat een erfgoedstuk of verzameling uit de lijst werd geschrapt wegens niet (meer) voldoende aan de voorwaarden daartoe (‘zeldzaam en onmisbaar’ voor het erfgoed in Vlaanderen), binnen de korte termijn van drie jaar deze schrapping te herroepen.

Dit wordt gezien als de tegenhanger van de wachttermijn opgelegd door de artikelen 15, tweede lid, en 18, tweede lid, van het Topstukkendecreet: de eigenaar die niet ingaat op het aankoopbod van de Vlaamse overheid kan gedurende de daaropvolgende drie jaar geen geldige aanvraag indienen tot toestemming om een topstuk buiten de Vlaamse Gemeenschap te brengen.

Commentaar bij artikel 7

Dit artikel strekt tot het vervangen in artikel 8, §3, van het Topstukkendecreet van de woorden ‘roerend goed en verzameling’ door ‘topstuk’. Hierdoor wordt dit artikel in overeenstemming gebracht met de door het voorliggende ontwerp van decreet in artikel 1 ingevoerde nieuwe definities.

Commentaar bij artikel 8

Artikel 8 van het voorliggende ontwerp vervangt de titel van hoofdstuk V van het Topstukkendecreet door het opschrift ‘Het buiten de Vlaamse Gemeenschap brengen van topstukken en cultuurgoederen’.

Dit hoofdstuk wordt in het gewijzigde Topstukkendecreet onderverdeeld in drie afdelingen.

– Afdeling I behandelt het buiten de Vlaamse Gemeenschap brengen van topstukken (artikel 11 van het Topstukkendecreet).

– Afdeling II behandelt het buiten de Europese Unie brengen van cultuurgoederen (artikel 11bis van het Topstukkendecreet).

– Afdeling III behandelt de verwerving van topstukken waarvoor de toestemming om ze buiten de Vlaamse Gemeenschap te brengen, geweigerd werd (artikelen 12 tot en met 18 van het Topstukkendecreet).

Commentaar bij artikel 9

Dit artikel vervangt het opschrift van afdeling I door ‘Topstukken’. Zie wat dit betreft de toelichting onder artikel 8.

Commentaar bij artikel 10

– Dit artikel vervangt in artikel 11, §1, van het Topstukkendecreet de woorden ‘beschermd voorwerp’ door ‘topstuk’. Hierdoor wordt het toestemmingsvereiste voor het buiten de Vlaamse Gemeenschap brengen van in de (Topstukken)lijst opgenomen beschermde voorwerpen uitgebreid tot de niet in de lijst opgenomen topstukken.

– Dit artikel vervangt tevens het tweede lid van §1 door een nieuwe §2 en §3.

Paragraaf 2 draagt de Vlaamse Regering op om te bepalen op welke wijze de aanvraag moet gebeuren en welke informatie een volledige aanvraag moet bevatten. Zo bijvoorbeeld de documenten die de oorsprong en eigendomshistoriek (provenance) van het cultuurvoorwerp aangeven en desgevallend de documenten waaruit blijkt dat het topstuk onder de uitzonderingen van artikel 6 van het Topstukkendecreet valt waarvoor in het geval van een geldige en volledige aanvraag de toestemming niet geweigerd kan worden (zie

paragraaf 7 van artikel 11 van het Topstukkendecreet). Onvolledige aanvragen gelden als onontvankelijk. De termijn bepaald in de paragraaf 4 van dit artikel 11 begint dus pas te lopen wanneer het aanvraagdossier volledig is.

Paragraaf 3 bepaalt in welke gevallen de aanvragen als ongeldig moeten worden beschouwd.

Er worden vier gevallen onderscheiden.

In punt 1 gaat het om aanvragen voor topstukken die niet wettig en definitief in de Vlaamse Gemeenschap aanwezig zijn.

Met 'wettig' wordt bedoeld dat het topstuk zich in de Vlaamse Gemeenschap moet bevinden in overeenstemming met de door België afgesloten internationale verdragen ter bestrijding van de illegale uitvoer van cultuurgooederen.

Aanvragen voor topstukken die zich in overtreding van de Europese regelgeving in de Vlaamse Gemeenschap bevinden, zijn derhalve onontvankelijk (verordening nr. 116/2009 van de Raad van 18 december 2008 betreffende uitvoer van cultuurgooederen en richtlijn 93/7/EEG van de Raad van 15 maart 1993 betreffende de teruggave van cultuurgooederen die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een lidstaat zijn gebracht). Hetzelfde geldt voor de aanvragen voor topstukken die na de inwerkingtreding (1/7/2009) van het Unesco '70-verdrag met betrekking tot de maatregelen die moeten worden genomen om de ongeoorloofde invoer, uitvoer en overdracht van eigendom van cultuurgooederen te voorkomen zonder toelating daartoe vanwege het land van herkomst, in de Vlaamse Gemeenschap werden gebracht. Het materiële toepassingsgebied van dit verdrag is, wat België betreft, beperkt tot de cultuurgooederen die onder een of meerdere van de Europese categorieën ressorteren (zie toelichting onder artikel 2).

'Definitief' betekent dat het topstuk zich niet op een of andere tijdelijke basis in de Vlaamse Gemeenschap bevindt. Het komt niet aan de Vlaamse Regering toe om het buiten de Vlaamse Gemeenschap brengen toe te laten of te weigeren voor cultuurvoorwerpen die zich niet op definitieve basis in Vlaanderen bevinden. Zo bijvoorbeeld in het geval van tijdelijke bruiklenen voor tentoonstellingen, in het geval van langdurige bruiklenen ter versterking van de permanente collecties van musea, of in het geval het topstuk zich voor restauratie of expertise in Vlaanderen bevindt. Voor deze topstukken is en blijft de bevoegde autoriteit die van het land of de regio waar het topstuk zich normalerwijze bevindt en is de daar geldende wet- en regelgeving van toepassing. Hetzelfde geldt voor het afleveren van vergunningen om cultuurgooederen buiten de Europese Unie te brengen (zie toelichting onder artikel 12).

Punt 2 regelt de samenloop van het voorliggend ontwerp van decreet met de monumentenwetgeving in het geval van topstukken die ook beschermd worden krachtens de monumentenwetgeving. Zo bijvoorbeeld de schilderijen die deel uitmaken van het interieur van als monument geklasseerde kerken. Voor deze topstukken kan enkel een toestemming gegeven worden mits het akkoord daartoe vanwege het bevoegde gewest.

Punt 3 bepaalt dat een aanvraag ongeldig is indien het topstuk in kwestie voorwerp uitmaakt van een verzoek of vordering tot teruggave¹ op basis van de wet van 28 oktober 1996 betreffende de teruggave van cultuurobjecten die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van bepaalde buitenlandse staten zijn gebracht (deze wet zet de Europese richtlijn 93/7 om in Belgisch recht) of een internationaal verdrag inzake de bescherming van cultuurobjecten dat in de Vlaamse Gemeenschap van toepassing is (zoals het voornoemde Unesco '70-verdrag, of nog, het verdrag van Den Haag van 1954 inzake de bescherming van culturele goederen in geval van een gewapend conflict en de twee protocollen bij dat verdrag).

Punt 4 bepaalt dat een aanvraag ongeldig is indien het om een topstuk gaat waarvoor binnen het kader van het Topstukkendecreet een onderhandeling tot verwerving door de Vlaamse overheid liep waarbij de eigenaar deze onderhandeling zelf heeft afgebroken (artikel 15 van het Topstukkendecreet) of het aanbod tot verwerving (artikel 18 van het Topstukkendecreet) heeft afgewezen. In die gevallen kan de eigenaar, tot drie jaar na de respectievelijke kennisgeving van het afbreken van deze onderhandelingen of van de weigering van het aanbod tot verwerving, geen nieuwe geldige aanvraag meer indienen voor het buiten de Vlaamse Gemeenschap brengen van dit topstuk.

Toestemmingen verkregen op basis van een ongeldige aanvraag zijn nietig.

– Verder vervangt dit artikel paragraaf 2 van artikel 11 van het huidige Topstukkendecreet door een paragraaf 4 en een paragraaf 5. Deze paragrafen brengen inhoudelijk geen veranderingen.

Paragraaf 4 legt de termijn vast binnen dewelke de gevraagde toestemming verleend moet worden, alsook de aard van de voorwaarden die aan deze toestemming gekoppeld kunnen worden. Inhoudelijk stemt deze paragraaf overeen met paragraaf 2 van het huidige Topstukkendecreet.

In paragraaf 5 wordt aangegeven onder welke omstandigheden de Vlaamse Regering de toestemming om het topstuk buiten de Vlaamse Gemeenschap te brengen, kan weigeren.

– Dit artikel voegt tevens een paragraaf 6 en een paragraaf 7 in artikel 11 van het Topstukkendecreet in.

Paragraaf 6 bepaalt dat een weigering van de toestemming tot gevolg heeft dat het topstuk in kwestie van rechtswege ten voorlopige titel wordt opgenomen in de Topstukkenlijst, indien dat nog niet het geval zou zijn. Deze toevoeging was nodig om de niet in de lijst opgenomen topstukken alsnog aan de in het decreet voor beschermde voorwerpen geldende bescherming te onderwerpen.

¹ De wet van 28 oktober 1996 bepaalt eerst en vooral dat de minister van Justitie, als bevoegde centrale autoriteit, moet samenwerken met de centrale autoriteiten van de andere lidstaten, en onder meer tot taak heeft: op *verzoek* van de verzoekende lidstaat een nader bepaald cultuurobject dat op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van deze staat is gebracht, op te sporen en de identiteit van de bezitter of de houder ervan vast te stellen. Dit *verzoek* moet vergezeld gaan van alle nodige informatie om deze opsporing en vaststelling te vergemakkelijken, met name over de plaats waar het goed zich feitelijk of vermoedelijk bevindt (artikel 4, 1).

De wet van 28 oktober 1996 voorziet tevens dat, wanneer een cultuurobject dat op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een lidstaat is gebracht, zich in België bevindt, die staat een *vordering* tot teruggave kan instellen tegen degene die het goed in handen heeft (artikel 7, §1). De *vordering* wordt bij een verzoekschrift op tegenspraak ingesteld bij de rechtbank van eerste aanleg te Brussel (artikel 7, §2).

Paragraaf 7 bepaalt dat de gevraagde toestemming niet geweigerd kan worden indien het om topstukken gaat die vallen onder de toepassing van artikel 6 van het Topstukkendecreet.

Het betreft de gevallen waarin het akkoord van de eigenaar vereist is om een topstuk in de lijst op te nemen:

- 1° het topstuk is eigendom van de vervaardiger ervan of van een door de vervaardiger gecontroleerde rechtspersoon die gecontroleerd wordt door de vervaardiger;
- 2° het topstuk is minder dan vijf jaar geleden binnen de Vlaamse Gemeenschap gebracht;
- 3° het topstuk is eigendom van de persoon die het binnen de Vlaamse Gemeenschap heeft gebracht of die het, binnen vijf jaar nadat het binnen de Vlaamse Gemeenschap is gebracht, heeft verworven, met of zonder tegenprestatie. Als die eigenaar een rechtspersoon is, dan is zijn instemming niet meer vereist na het verstrijken van een termijn van dertig jaar vanaf het ogenblik waarop het topstuk binnen de Vlaamse Gemeenschap is gebracht;
- 4° het topstuk was eerder in de lijst opgenomen en is sedert minder dan drie jaar uit de lijst geschrapt.

Commentaar bij artikel 11

Dit artikel vervangt het opschrift van afdeling II door ‘Cultuurgoederen’.

Afdeling II behandelt het buiten de Europese Unie brengen van cultuurgoederen (artikel 11bis van het Topstukkendecreet).

Commentaar bij artikel 12

Dit artikel voegt een artikel 11bis in het Topstukkendecreet in. Het nieuwe artikel 11bis zet de Europese verordening nr. 116/2009 van de Raad van 18 december 2008 betreffende uitvoer van cultuurgoederen om in Vlaamse regelgeving.

– Paragraaf 1 van dit nieuwe artikel legt het principe van de vergunningsplicht voor het vanuit de Vlaamse Gemeenschap buiten de Europese Unie brengen van cultuurgoederen decretaal vast. Het toekennen van uitvoervergunningen voor het buiten de Europese Unie brengen van cultuurgoederen is een door de Europese Unie opgelegde verplichting. In dit artikel wordt dan ook expliciet de van toepassing zijnde Europese verordening vermeld. Het toekennen van de vergunningen wordt toevertrouwd aan de Vlaamse Regering.

Deze paragraaf legt tevens de termijn vast binnen dewelke de aangevraagde vergunning verleend dient te worden. De standaardtermijn daartoe werd vastgelegd op vijftien (kalender)dagen. Deze termijn geldt in principe voor alle aanvragen die geen verder onderzoek behoeven. De termijn van vijftien dagen gaat pas lopen vanaf het moment waarop de Vlaamse Regering over alle nodige informatie beschikt ter beoordeling van de aanvraag, met andere woorden als het dossier volledig is. Pas dan kan de aanvraag immers als ontvankelijk worden beschouwd (zie verder onder §3).

De verlengingstermijn van twintig (kalender)dagen wordt voorzien voor die gevallen die een grondiger inhoudelijk onderzoek vereisen en die nopen tot het raadplegen van externe experts en buitenlandse overheden. Deze termijn zal door de Vlaamse Regering derhalve enkel in bijzondere gevallen worden ingeroepen. Zo bijvoorbeeld wanneer deze meent dat het aangeboden cultuurgoed mogelijkerwijze als een topstuk moet worden beschouwd (zie verder onder §4) of wanneer er twijfels rijzen over de geldigheid van de ingediende aanvraag (zie verder onder §3).

– Paragraaf 2 draagt de Vlaamse Regering op om de wijze van aanvraag te bepalen, als ook welke informatie een volledige aanvraag moet bevatten. Zo bijvoorbeeld de documenten die de provenance van het cultuurgoed aangeven, door andere overheden toegekende vergunningen en desgevallend het certificaat waarin verklaard wordt dat het cultuurgoed geen topstuk is in de zin van het Topstukkendecreet. Deze paragraaf bepaalt verder dat onvolledige aanvragen als onontvankelijk gelden.

– Paragraaf 3 bepaalt in welke gevallen de aanvragen als ongeldig moeten worden beschouwd.

Er worden drie gevallen onderscheiden.

– In punt 1 gaat het om aanvragen voor cultuurgoederen die niet wettig en definitief in de Vlaamse Gemeenschap aanwezig zijn. Zie voor wat betreft de noties ‘wettig’ en ‘definitief’ de toelichting bij artikel 10, §3, 1°, van voorliggend ontwerp van decreet dat voor topstukken geldt. Deze toelichting is mutatis mutandis van toepassing op vergunningsaanvragen om cultuurgoederen buiten de Europese Unie te brengen.

– In punt 2 gaat het, parallel met de regeling voor topstukken, om de cultuurgoederen die vallen onder de bescherming van de monumentenwetgeving. Zo bijvoorbeeld de schilderijen die deel uitmaken van het interieur van als monument geklasseerde kerken. Voor deze cultuurgoederen kan enkel een vergunning toegekend worden mits het akkoord daartoe vanwege het bevoegde gewest.

– In punt 3 gaat het, opnieuw parallel met de regeling voor topstukken, om aanvragen waarvan het cultuurgoed in kwestie voorwerp uitmaakt van een verzoek of vordering tot teruggave op basis van de wet van 28 oktober 1996 of een internationaal verdrag inzake de bescherming van cultuurgoederen dat in de Vlaamse Gemeenschap van toepassing is.

Vergunningen die op basis van een ongeldige aanvraag werden toegekend zijn nietig.

– Paragraaf 4 verwijst uitdrukkelijk naar de in artikel 11 bepaalde voorafgaande toestemmingsvereiste indien het cultuurgoed waarvoor een uitvoervergunning wordt gevraagd een topstuk is.

Indien de Vlaamse Regering van mening is dat een cultuurgoed waarvoor een uitvoervergunning wordt gevraagd zonder deze toestemming voor te leggen mogelijkerwijze een topstuk is, dan wordt de behandeling van de aanvraag opgeschort met maximum twee maanden.

Binnen deze termijn beslist de Vlaamse Regering:

- hetzij, indien het cultuurgoed een topstuk is, om de aanvrager door te verwijzen naar de aanvraagprocedure voorzien in artikel 11 van het Topstukkendecreet;
- hetzij, indien blijkt dat het cultuurgoed geen topstuk is, de gevraagde uitvoervergunning alsnog toe te kennen.

Na toestemming om het als topstuk erkend cultuurgoed buiten de Vlaamse Gemeenschap te brengen, kent de Vlaamse Regering binnen vijftien dagen na voorlegging van die toestemming, de gevraagde vergunning toe.

– Paragraaf 5 voorziet de mogelijkheid om, in toepassing van de Europese verordening, ook ‘specifieke open vergunningen’ en ‘algemene open vergunningen’ te verlenen.

Een ‘specifieke open vergunning’ wordt toegekend voor een cultuurobject dat door zijn aard of door het gebruik ervan op korte termijn herhaalde keren binnen en buiten de Europese Unie wordt gebracht. Daarbij moet in eerste instantie gedacht worden aan bepaalde types van rijdend, vliegend en varend erfgoed, alsook aan historische muziekinstrumenten die bespeeld worden door muzikanten met frequente internationale tournees.

Een ‘algemene open vergunning’ is een vergunning die toegekend wordt aan erfgoedinstellingen voor de tijdelijke uitvoer van cultuurobjecten die onderdeel vormen van de permanente collectie van deze erfgoedinstelling. Zie wat dit betreft uitvoerverordening (EU) nr. 1081/2012 van de Commissie van 9 november 2012 voor de toepassing van de verordening (EG) nr. 116/2009 van de Raad van 18 december 2008 betreffende de uitvoer van cultuurobjecten.

Commentaar bij artikel 13

Dit artikel vervangt het opschrift van afdeling III door ‘Verwerving’.

Afdeling III behandelt de verwerving van topstukken waarvoor de toestemming om ze buiten de Vlaamse Gemeenschap te brengen, geweigerd werd overeenkomstig artikel 11 van het Topstukkendecreet (artikelen 12 tot en met 18 van het Topstukkendecreet).

Commentaar bij artikel 14

Dit artikel vervangt artikel 12 van het Topstukkendecreet door een nieuw artikel 12 waarin de regeling tot verwerving wordt uitgebreid tot alle topstukken, ongeacht of deze al dan niet zijn opgenomen in de Topstukkenlijst.

Commentaar bij de artikelen 15 tot en met 21

De artikelen 15 tot en met 20 van dit decreet brengen louter technische wijzigingen aan, bedoeld om de artikelen 13 tot en met 19bis van het Topstukkendecreet aan te passen aan de uitbreiding van het toepassingsgebied van hoofdstuk V, afdeling III en hoofdstuk VI tot alle topstukken, ongeacht of deze al dan niet zijn opgenomen in de Topstukkenlijst.

Aan het verwervingsproces zelf wordt niet geraakt. Dit blijft ongewijzigd.

Omwille van de duidelijkheid werd verder in artikel 14, §1, van het Topstukkendecreet het woord ‘verzoek’ vervangen door het woord ‘aanvraag’.

Commentaar bij artikel 22

Dit artikel vervangt in artikel 24 van het Topstukkendecreet de woorden ‘beschermd voorwerp’ door ‘topstuk’. Hierdoor worden de sancties die artikel 24 voorziet ook van toepassing gemaakt op de topstukken die niet in de Topstukkenlijst zijn opgenomen.

Commentaar bij artikel 23

Dit artikel vervangt in artikel 25 van het Topstukkendecreet de woorden ‘beschermd voorwerp’ en ‘voorwerp’ door ‘topstuk’. Hierdoor worden de bepalingen die artikel 25 voorziet ook van toepassing gemaakt op de topstukken die niet in de Topstukkenlijst zijn opgenomen.

In de eerste paragraaf van dit artikel wordt een verwijzing toegevoegd naar de wet van 28 oktober 1996 door dewelke de Europese richtlijn in Belgisch recht werd omgezet. Deze bepalingen hebben voorrang op het bepaalde in artikel 25 van het Topstukkendecreet.

Commentaar bij artikelen 24 en 25

Deze artikelen strekken tot toevoeging van een artikel 25bis en 25ter aan het Topstukkendecreet.

Met de invoeging van artikel 25bis worden sancties ingevoerd:

- voor degenen die bij een aanvraag om een uitvoervergunning opzettelijke foutieve of onvolledige informatie bezorgden; alsook
- voor degenen die zonder vergunning een cultuurgood buiten de Europese Unie brengen.

Met artikel 25ter worden de bepalingen van boek I, hoofdstuk VII, en artikel 85 van het Strafwetboek van toepassing verklaard op de misdrijven bepaald in dit hoofdstuk van het Topstukkendecreet.

Het betreft de bepalingen inzake deelneming van verscheidene personen aan eenzelfde misdaad of wanbedrijf en inzake strafvermindering in geval van verzachtende omstandigheden.

Commentaar bij artikel 26

Artikel 26 van dit decreet bepaalt de datum van inwerkingtreding van de artikelen van dit decreet.

De minister-president van de Vlaamse Regering,

Kris PEETERS

De Vlaamse minister van Leefmilieu, Natuur en Cultuur,

Joke SCHAUVLIEGE

VOORONTWERP VAN DECREET
d.d. 19 juli 2013

Ontwerp van decreet betreffende het buiten België brengen van cultuurgoederen

DE VLAAMSE REGERING,

Op voorstel van de Vlaamse minister van Leefmilieu, Natuur en Cultuur;

Na beraadslaging,

BESLUIT:

De Vlaamse minister van Leefmilieu, Natuur en Cultuur is ermee belast, in naam van de Vlaamse Regering, bij het Vlaams Parlement het ontwerp van decreet in te dienen, waarvan de tekst volgt:

Hoofdstuk 1. Algemene bepalingen

Artikel 1. Dit decreet regelt een gemeenschapsaangelegenheid.

Art. 2. In dit decreet wordt verstaan onder :

- 1° binnen de Vlaamse Gemeenschap: in het Nederlandse taalgebied of in instellingen gevestigd in het tweetalig gebied Brussel-Hoofdstad, die wegens hun activiteiten moeten worden beschouwd uitsluitend te behoren tot de Vlaamse Gemeenschap;
- 2° cultuurgoed: een roerend goed dat, of een verzameling die, behoort tot één of meer van de categorieën, vermeld in de bijlage bij de verordening (EG) nr. 116/2009 van de Raad van 18 december 2008 betreffende de uitvoer van cultuurgoederen;
- 3° monumentenwetgeving: de regelgeving die de gewesten hebben uitgevaardigd ter bescherming van het onroerend cultureel erfgoed;
- 4° Topstukkendecreet: het decreet van 24 januari 2003 houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang;
- 5° Topstukkenlijst: de krachtens het Topstukkendecreet gehouden lijst van het roerend cultureel erfgoed van de Vlaamse Gemeenschap.

Art. 3. Voor het buiten België brengen van een cultuurgoed dat zich binnen de Vlaamse Gemeenschap bevindt, is steeds een vergunning vereist.

Als de bestemming van het cultuurgoed zich binnen de Europese Unie bevindt, is een vergunning vereist conform de bepalingen van hoofdstuk 2.

Als de bestemming van het cultuurgoed zich buiten de Europese Unie bevindt, is een vergunning vereist conform de bepalingen van hoofdstuk 3.

Hoofdstuk 2. Het buiten België brengen van cultuurgoederen naar een andere lidstaat van de Europese Unie

Art. 4. Voor het naar een andere lidstaat van de Europese Unie brengen van cultuurgoederen die zich binnen de Vlaamse Gemeenschap bevinden, is een vergunning vereist.

Art. 5. De Vlaamse Regering levert, binnen 30 dagen na ontvangst van een ontvankelijke aanvraag, de vergunning af. Die termijn kan door de Vlaamse Regering eenmalig met 60 dagen verlengd worden. Een dergelijke verlenging wordt steeds aan de aanvrager gemeld.

Art. 6. Een aanvraag is onontvankelijk als:

1° de aanvraag onvolledig is;

2° het cultuurgoed waarvoor een vergunning wordt gevraagd, niet wettig en definitief in België is;

3° het cultuurgoed waarvoor een vergunning wordt gevraagd, onder de bescherming van de monumentenwetgeving valt en de aanvraag om een vergunning gebeurt zonder akkoord vanwege het bevoegde gewest;

4° het cultuurgoed waarvoor een vergunning wordt gevraagd, opgenomen is in de Topstukkenlijst zonder dat eerst, met toepassing van hoofdstuk V van het Topstukkendecreet, toestemming werd verkregen om dat cultuurgoed buiten de Vlaamse Gemeenschap te brengen.

De Vlaamse Regering bepaalt op welke wijze de aanvraag wordt ingediend bij de dienst die door de Vlaamse Regering wordt aangewezen. Ze bepaalt ook welke gegevens en documenten de aanvraag moet bevatten om volledig te zijn.

In de gevallen, vermeld in het eerste lid, 2° tot en met 4°, zijn vergunningen die op basis van een onontvankelijke aanvraag werden afgeleverd, nietig.

Art. 7. §1. De Vlaamse Regering kan de vergunning weigeren als ze van mening is dat het cultuurgoed, wegens zijn archeologische, historische, cultuurhistorische, artistieke of wetenschappelijke betekenis voor de Vlaamse Gemeenschap, in de zin van het Topstukkendecreet, binnen de Vlaamse Gemeenschap behouden moet worden.

De weigering, vermeld in het eerste lid, heeft tot gevolg dat het cultuurgoed van rechtswege als voorlopige maatregel wordt opgenomen in de Topstukkenlijst. Vanaf het moment van de weigering valt het cultuurgoed onder de beschermingsmaatregelen die gelden voor de op de Topstukkenlijst geplaatste goederen.

§2. Een vergunning kan niet geweigerd worden met toepassing van paragraaf 1 als:

1° het cultuurgoed eigendom is van de vervaardiger ervan;

2° het cultuurgoed minder dan vijf jaar geleden binnen België werd gebracht.

Art. 8. De Vlaamse Regering legt de verdere modaliteiten vast voor de aanvraag en toekenning van de vergunning.

Hoofdstuk 3. Het buiten de Europese Unie brengen van cultuurgoederen

Art. 9. Voor het buiten de Europese Unie brengen van een cultuurgoed dat zich binnen de Vlaamse Gemeenschap bevindt, is, met toepassing van de verordening (EG) nr. 116/2009 van de Raad van 18 december 2008 betreffende de uitvoer van cultuurgoederen, een vergunning vereist.

Art. 10. De Vlaamse Regering levert binnen 30 dagen na ontvangst van een onontvankelijke aanvraag, de vergunning af. Die termijn kan door de Vlaamse Regering eenmalig met 60 dagen verlengd worden. Een dergelijke verlenging wordt steeds aan de aanvrager gemeld.

Art. 11. Een aanvraag is onontvankelijk indien:

- 1° de aanvraag onvolledig is;
- 2° het cultuurgoed waarvoor een vergunning wordt gevraagd niet wettig en definitief in België is;
- 3° het cultuurgoed waarvoor een vergunning wordt gevraagd onder de bescherming van de monumentenwetgeving valt en de aanvraag om een vergunning gebeurt zonder akkoord daarvoor vanwege het bevoegde gewest;
- 4° het cultuurgoed waarvoor een vergunning wordt gevraagd, opgenomen is in de Topstukkenlijst zonder dat eerst, met toepassing van hoofdstuk V van het Topstukkendecreet, toestemming werd verkregen om dat cultuurgoed buiten de Vlaamse Gemeenschap te brengen.

De Vlaamse Regering bepaalt op welke wijze de aanvraag wordt ingediend bij de dienst die door de Vlaamse Regering wordt aangewezen. Ze bepaalt ook welke gegevens en documenten de aanvraag moet bevatten om volledig te zijn.

In de gevallen vermeld in het eerste lid, 2° tot en met 4°, zijn vergunningen die op basis van een onontvankelijke aanvraag werden afgeleverd, nietig.

Art. 12. § 1. De Vlaamse Regering kan de vergunning weigeren als ze van mening is dat het cultuurgoed, wegens zijn archeologische, historische, cultuurhistorische, artistieke of wetenschappelijke betekenis voor de Vlaamse Gemeenschap, in de zin van het Topstukkendecreet, binnen de Vlaamse Gemeenschap behouden moet worden.

De weigering, vermeld in het eerste lid, heeft tot gevolg dat het cultuurgoed van rechtswege als voorlopige maatregel wordt opgenomen in de Topstukkenlijst. Vanaf het moment van de weigering valt het cultuurgoed onder de beschermingsmaatregelen die gelden voor de op de Topstukkenlijst geplaatste goederen.

§ 2. Een vergunning kan niet geweigerd worden met toepassing van paragraaf 1 als:

- 1° het cultuurgoed eigendom is van de vervaardiger ervan;
- 2° het cultuurgoed minder dan vijf jaar geleden binnen België werd gebracht.

Art. 13. De Vlaamse Regering legt de verdere modaliteiten vast voor de aanvraag en toekenning van de vergunning.

Hoofdstuk 4. Handhaving

Art. 14. De volgende personen worden gestraft met een gevangenisstraf van ten minste vier maanden en ten hoogste vijf jaar en een geldboete van 300 euro tot 100.000 euro of met een van die straffen alleen:

1° personen die bij de aanvraag tot het verlenen van een vergunning voor het buiten België brengen van cultuurgoederen, wetens en willens onjuiste of onvolledige verklaringen afleggen of onjuiste of onvolledige inlichtingen verstrekken;

2° personen die zonder vergunning een cultuurgoed vanuit de Vlaamse Gemeenschap buiten België brengen.

Art. 15. §1. Onverminderd de plichten van de officieren van gerechtelijke politie, worden de ambtenaren die door de Vlaamse Regering belast zijn met het toezicht op de naleving van het Topstukkendecreet, belast met het toezicht op de naleving van dit decreet en de uitvoeringsbesluiten ervan, alsook met de opsporing en de vaststelling van de inbreuken op dit decreet en de uitvoeringsbesluiten ervan.

De ambtenaren, vermeld in het eerste lid, worden voor de toepassing van dit decreet bekleed met de hoedanigheid van officier van gerechtelijke politie.

De ambtenaren, vermeld in het eerste lid, oefenen hun bevoegdheden uit onder toezicht van de procureur-generaal.

§2. De ambtenaren, vermeld in paragraaf 1, maken een proces-verbaal op van de inbreuken, vermeld in artikel 14. Dat heeft bewijswaarde tot het tegendeel bewezen is. De geverbaliseerde krijgt een eensluidend afschrift toegestuurd binnen 15 dagen na de vaststelling van de inbreuk.

§3. Als er voldoende aanwijzingen voorhanden zijn om aan te nemen dat de beschermde voorwerpen, de inlichtingen of de documenten daarover zich bevinden in vertrekken die als woning dienst doen, kunnen huiszoeken verricht worden. De huiszoeken vinden plaats tussen 5 en 21 uur, hetzij met machtiging van de rechter in de politierechtbank, hetzij met voorafgaande en schriftelijke toestemming van de bewoner, hetzij bij betrapping op heterdaad. Die huiszoeken worden ten minste verricht door één officier van de gerechtelijke politie, of door twee officieren van de gerechtelijke politie als het gaat om door de Vlaamse Regering aangewezen ambtenaren, vermeld in paragraaf 1.

Art. 16. De ambtenaren en officieren van gerechtelijke politie, vermeld in artikel 15, kunnen bevelen om de werkzaamheden die in overtreding zijn met de bepalingen die bij of krachtens dit decreet zijn opgelegd, stil te leggen. Zo nodig doen zij een beroep op de gewapende macht en gaan zij over tot de gerechtelijke verzegeling en de inbeslagname van de cultuurgoederen en de werk- en voertuigen. Al die maatregelen worden in het proces-verbaal vermeld.

Hoofdstuk 5. Wijziging van het Topstukkendecreet

Art 17. Artikel 6 van het Topstukkendecreet wordt vervangen door wat volgt:

“Art. 6. Voor de opname van een roerend goed of een verzameling in de lijst is in de volgende gevallen de instemming van de eigenaar vereist :

1°het roerend goed of de verzameling is eigendom van de vervaardiger ervan;
2°het roerend goed of de verzameling is minder dan vijf jaar geleden binnen België gebracht.”.

Hoofdstuk 6. Slotbepaling

Art 18. De Vlaamse Regering bepaalt voor iedere bepaling van dit decreet de datum van inwerkingtreding.

Brussel,...

De minister-president van de Vlaamse Regering,

Kris PEETERS

De Vlaamse minister van Leefmilieu Natuur en Cultuur,

Joke SCHAUVLIEGE

ADVIES VAN DE SOCIAAL-ECONOMISCHE RAAD VAN VLAANDEREN

Joke Schauvliege
Vlaams minister van Leefmilieu, Natuur en Cultuur

Koolstraat 35

B-1000 BRUSSEL

contactpersoon
Michel Dethée
mdethee@serv.be

ons kenmerk
SERV_BR_20130805_export_cultuur_md

Brussel
5 augustus 2013

Adviesvraag voorontwerp van decreet betreffende het buiten België brengen van cultuurgoederen

Mevrouw de minister,

U heeft de SERV op 22 juli 2013 om advies gevraagd over het bovenvermeld voorontwerp van decreet.

Ik heb de eer u te melden dat de SERV vanuit sociaal-economische invalshoek geen bemerkingen heeft bij het voorgelegde voorontwerp van decreet.

Ik hoop, mevrouw de Minister, u hiermee van dienst te zijn.

Hoogachtend

Pieter Kerremans
administrateur-generaal

ADVIES VAN DE SECTORRAAD KUNSTEN EN ERFGOED
VAN DE STRATEGISCHE ADVIESRAAD
VOOR CULTUUR, JEUGD, SPORT EN MEDIA

ADVIES Sectorraad Kunsten en Erfgoed

5 september 2013

Advies over het buiten België brengen van cultuurgoederen

Per brief van 22 juli 2013 verzocht Vlaams minister van Cultuur Joke Schauvliege de SARC om advies over het voorontwerp van decreet betreffende het buiten België brengen van cultuurgoederen. De Sectorraad Kunsten en Erfgoed besprak het ontwerpdecreet op zijn vergadering van 26 augustus 2013.

Situering

De Vlaamse Regering nam zich bij de start van haar regeerperiode voor om het Topstukkenbeleid verder te zetten en tijd te maken voor een evaluatie en mogelijke bijsturing van het decreet van 24 januari 2003 houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang (Topstukkendecreet).

Een werkgroep lichtte het Topstukkendecreet door en concludeerde dat Vlaanderen grote stappen voorwaarts heeft gezet inzake de bescherming van het roerend cultureel erfgoed van bijzonder belang; Hij wees echter ook op een aantal **lacunes**.

- Verzamelaars willen om redenen van discretie en veiligheid vaak liever niet dat hun eigendom in een publieke lijst (i.c. de Topstukkenlijst) wordt opgenomen.
- De huidige beschermingsregelingen van de Gemeenschappen zijn niet van toepassing op het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad. Daardoor kan Brussel als uitweg gebruikt worden om de regelingen te ontwijken.
- Er is geen mogelijkheid tot optreden bij het opduiken van uit Vlaanderen of België afkomstige onbekende stukken op buitenlandse veilingen.

Voorliggend voorontwerp van decreet vloeit voort uit de evaluatie en geeft vorm aan door de werkgroep geformuleerde voorstellen. Tegelijkertijd wordt de Vlaamse wetgeving afgestemd op internationale verplichtingen. Concreet zijn de maatregelen in het decreet in drie grote lijnen onder te verdelen.

1. Invoer vergunningsplicht

Het decreet voert een vergunningsplicht in die bestaat uit volgende elementen:

- Er wordt een categorieënsysteem ingevoerd voor het buiten België brengen van cultuurgoederen. Daarbij werd ervoor gekozen de categorieën te hanteren die ook van toepassing zijn bij het buiten Europa brengen van cultuurgoederen.

- Wanneer de vergunning geweigerd wordt, volgt automatische opname van rechtswege van het cultuurobject op de Topstukkenlijst, inclusief (indien gewenst door de eigenaar) aankoopplicht van de Vlaamse overheid tegen de internationale marktwaarde.
- Om kunsthandel en verzamelaars niet onredelijk te hinderen en het tijdsverlies te beperken, wordt de afleveringstermijn van een vergunning beperkt tot 30 dagen. In uitzonderlijke gevallen kan de termijn eenmalig met 60 dagen worden verlengd.

2. Afstemming met de Franse Gemeenschap

Voorliggende regeling voor het vanuit Vlaanderen buiten België brengen van cultuurobjecten werd opgesteld met het oog op de nodige compatibiliteit met de regeling die de Franse Gemeenschap wil invoeren. Dit moet toelaten om tot een samenwerkingsakkoord te komen dat voor uitvoer vanuit heel België een gelijklopende categoriale regeling oplegt. Met dergelijke sokkelregeling is intra-Belgisch verkeer zonder vergunningen mogelijk zonder risico dat waardevolle cultuurobjecten via een omweg worden uitgevoerd.

3. Invulling UNESCO 70 conventie en verordening EG 116/2009

Het voorontwerp geeft invulling aan de verplichtingen van artikel 9 van de Europese verordening. Dat artikel bepaalt dat de lidstaten de regels vaststellen betreffende de sancties die gelden voor de overtreding van de bepalingen van deze verordening en dat de sancties doeltreffend, evenredig en afschrikkend moeten zijn.

Het voorontwerp geeft ook invulling aan de verplichting die Vlaanderen binnen het kader van de Unesco-conventie van 1970 is aangegaan om voor de uitvoer van cultuurobjecten een specifieke regeling uit te werken.

Advies

De Sectorraad Kunsten en Erfgoed is overtuigd van het nut en de noodzaak van het decreet en kan zich zeker vinden in de intentie van de minister. Hij wil er wel op wijzen dat dit decreet het gevaar van onnodige administratieve lasten met zich meebrengt. Niet elke uitvoer houdt immers evenveel risico in. Tevens vraagt de sectorraad aandacht voor de waarde van collecties en brengt hij enkele aandachtspunten aan voor de uitvoering van het decreet.

1. Beperking administratieve lasten

a. Meldingsplicht bij bruikleen door erkende instellingen

De afgelopen jaren werden heel wat extra verplichtingen opgelegd waaraan moet worden voldaan bij het in bruikleen geven van cultuurobjecten (vb. immunity from seizure, zware verzekeringen, etc.). Voorliggend decreet voegt nog een extra verplichting aan de rij toe.

De Sectorraad Kunsten en Erfgoed is echter van mening dat bruiklenen van stukken van erkende instellingen weinig risico inhouden, omdat het per definitie niet om definitieve uitvoer gaat. De uitlenende instellingen sluiten zelf duidelijke en degelijke bruikleenovereenkomsten af met ontlenende organisaties uit het buitenland om de behouden terugkeer van de objecten te garanderen.

De Sectorraad Kunsten en Erfgoed meent dat voor erkende collectiebeherende en publiekrechtelijke instellingen die cultuurgoederen in bruikleen geven, soepeler regels zouden moeten gelden. De sectorraad vraagt om van deze instellingen enkel een meldingsplicht te vragen. Dat verlaagt de administratieve lasten voor zowel de instellingen zelf, als voor de overheidsadministratie die de uitvoervergunningen moet verstrekken.

b. Inperking van te brede categorieën

De Sectorraad Kunsten en Erfgoed vindt het een goede zaak dat de categorieën die gelden voor het buiten Europa brengen van cultuurgoederen worden overgenomen in dit decreet. Dat zorgt voor duidelijkheid en uniformiteit van de regelgeving. Echter, omdat die categorieën werden vastgelegd met de volledige Europese Unie in het achterhoofd, zijn een aantal ervan zeer breed, wat, toegepast op België, een zeer strikte regelgeving tot gevolg heeft. Een voorbeeld hiervan zijn die archeologica die ongeacht leeftijd en vindplaats een uitvoervergunning nodig hebben.

De Sectorraad Kunsten en Erfgoed meent dat een aantal van de categorieën baat zou hebben bij inperking door middel van waardedrempels, en vraagt waar nodig bij te sturen.

2. Rekening houden met de ensemblewaarde van collecties

In de kunstwereld is niet enkel de waarde van individuele stukken van belang, maar ook de ensemblewaarde van collecties is een belangrijk element. Voorliggend decreet lijkt bij het afleveren van de uitvoervergunningen echter geen rekening te houden met de rol van het stuk binnen de totaliteit van de collectie waartoe het behoort.

De Sectorraad Kunsten en Erfgoed vraagt dat de uitvoeraanvragen behandeld zouden worden met aandacht voor de ensemblewaarde. Hij vraagt om dit als principe mee op te nemen in de Memorie van Toelichting bij het decreet.

3. Aandachtspunten bij de uitvoering van het decreet

a. Naleving van strikte aflevertermijnen en kooprecht

De Sectorraad Kunsten en Erfgoed apprecieert dat het decreet een evenwicht heeft gezocht tussen gemeenschapsrechten en private rechten.

Uitvoer van belangrijke stukken wordt verhinderd, terwijl men tegelijk dankzij strikte afleveringstermijnen en aankoopplicht door de Vlaamse overheid de eigenaars van de cultuurgoederen geen onredelijke hinder oplegt.

De Sectorraad Kunsten en Erfgoed is van mening dat met de regeling een goed evenwicht tussen publieke en private rechten werd gevonden. Hij hoopt dat de strikte afleveringstermijnen kunnen worden nageleefd. Tevens zal het Topstukkenfonds over de nodige middelen moeten beschikken of zullen deze via een begrotingsherschikking

moeten worden vrijgemaakt voor het geval dat de Vlaamse overheid haar kooprecht moet uitoefenen.

b. Moeilijkheden bij waardebeoordeling

Sommige van de categorieën cultuurgoederen maken gebruik van een waardedrempel. Een waardedrempel is op zich een goede afbakening, maar cultuurgoederen brengen op een buitenlandse veiling geregeld meer op dan op voorhand werd aangenomen. Een eigenaar kan te goeder trouw een kunstwerk zonder vergunning uitvoeren, maar indien dat kunstwerk achteraf op een veiling een bedrag opbrengt dat hoger ligt dan de waardedrempel, kan achteraf moeilijk worden achterhaald of de eigenaar hier al dan niet van op de hoogte was.

De Sectorraad Kunsten en Erfgoed vraagt er rekening mee te houden dat de waarde van cultuurgoederen niet steeds evident te bepalen valt, en na te denken over hoe men achteraf kan bepalen of een eigenaar bij uitvoer te goeder trouw handelde.

Heidi De Nijn, voorzitter
Herman Baeten, ondervoorzitter
Lieselotte Moortgat, secretaris

VOORONTWERP VAN DECREET
d.d. 20 december 2013

Ontwerp van decreet tot wijziging van het decreet van 24 januari 2003 houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang, wat betreft de definitie van 'topstuk' en tot omzetting van de verordening (EG) nr. 116/2009 van de Raad van 18 december 2008 betreffende de uitvoer van cultuurgoederen

DE VLAAMSE REGERING,

Op voorstel van de Vlaamse minister van Leefmilieu, Natuur en Cultuur;

Na beraadslaging,

BESLUIT:

De Vlaamse minister van Leefmilieu, Natuur en Cultuur is ermee belast, in naam van de Vlaamse Regering, bij het Vlaams Parlement het ontwerp van decreet in te dienen, waarvan de tekst volgt:

Artikel 1. Dit decreet regelt een gemeenschapsaangelegenheid.

Art. 2. In artikel 2 van het decreet van 24 januari 2003 houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang, worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° punt 1° wordt vervangen door wat volgt:

“1° beschermd voorwerp: een topstuk dat in de lijst is opgenomen;”;

2° er worden een punt 8° tot en met 11° toegevoegd, die luiden als volgt:

“8° verordening (EG) nr. 116/2009: verordening (EG) nr. 116/2009 van de Raad van 18 december 2008 betreffende de uitvoer van cultuurgoederen;

9° cultuurgoed: een roerend goed dat, of een verzameling die, behoort tot een of meer van de categorieën, vermeld in de bijlage bij de verordening (EG) nr. 116/2009;

10° topstuk: een roerend goed dat, of een verzameling die, wegens de archeologische, historische, cultuurhistorische, artistieke of wetenschappelijke betekenis ervan, van uitzonderlijk belang is voor de Vlaamse Gemeenschap,

ongeacht of het roerend goed of de verzameling in de lijst is opgenomen of niet;

11° monumentenwetgeving: de regelgeving die de gewesten hebben uitgevaardigd ter bescherming van het onroerend cultureel erfgoed.”.

Art. 3. In hetzelfde decreet, gewijzigd bij het decreet van 30 april 2009, wordt een artikel 2bis ingevoegd, dat luidt als volgt:

“Art. 2bis. Een roerend goed of een verzameling geldt als topstuk als het vanwege de archeologische, historische, cultuurhistorische, artistieke of wetenschappelijke betekenis ervan voor de Vlaamse Gemeenschap als zeldzaam en onmisbaar beschouwd moet worden.

In het eerste lid wordt verstaan onder:

1° zeldzaam: een roerend goed of een verzameling waarvan er weinig andere – gelijke of gelijksoortige – in dezelfde staat binnen de Vlaamse Gemeenschap aanwezig zijn;

2° onmisbaar: een roerend goed dat, of een verzameling die, ten minste een of meer van de volgende eigenschappen heeft:

- a) een bijzondere waarde voor het collectieve geheugen, waaronder wordt verstaan de functie als duidelijke herinnering onder meer aan personen, instellingen, gebeurtenissen of tradities die belangrijk zijn voor de cultuur, de geschiedenis of de wetenschapsbeoefening van Vlaanderen;
- b) een schakelfunctie, waaronder wordt verstaan de functie als relevante schakel in een ontwikkeling die belangrijk is voor de evolutie van de kunst, de cultuurgeschiedenis, de archeologie, de geschiedenis of de wetenschapsbeoefening;
- c) een ijkwaarde, waaronder wordt verstaan de functie als belangrijke bijdrage aan het onderzoek of de kennis van andere belangrijke voorwerpen van de kunst, de cultuur, de archeologie, de geschiedenis of de wetenschap;
- d) een bijzondere artistieke waarde, waaronder wordt verstaan het artistieke belang in vergelijking met de bekende kunstproductie.”.

Art. 4. Artikel 3 van hetzelfde decreet wordt vervangen door wat volgt:

“Art. 3. §1. De Vlaamse Regering stelt de lijst van het roerend cultureel erfgoed van de Vlaamse Gemeenschap vast. In die lijst worden roerende goederen en verzamelingen opgenomen die wegens hun archeologische, historische, cultuurhistorische, artistieke of wetenschappelijke betekenis voor de Vlaamse Gemeenschap worden geacht van uitzonderlijk belang te zijn voor de Vlaamse Gemeenschap.

§2. Voor de roerende goederen die beschermd worden op grond van de monumentenwetgeving, zijn artikel 8 tot en met 10 van dit decreet alleen van toepassing als de Vlaamse Regering dat uitdrukkelijk bepaalt.

§3. De Vlaamse Regering is ertoe gehouden om, op vraag van de eigenaar, bezitter of houder, de Raad gehoord, uitspraak te doen over de vraag of een roerend goed dat, of een verzameling die, niet in de lijst is opgenomen, al dan niet beschouwd moet worden als een topstuk.

Als de Vlaamse Regering oordeelt dat dit niet het geval is, dan bezorgt ze aan de aanvrager een certificaat waarin verklaard wordt dat het roerend goed of de verzameling geen topstuk is in de zin van dit decreet.

Het certificaat, vermeld in het tweede lid, doet geen uitspraak over authenticiteit, noch over financiële waarde, noch over de eigendomstitel. Het certificaat blijft geldig tot tien jaar na de datum van de uitgifte ervan.

De Vlaamse Regering legt de verdere modaliteiten vast voor de aanvraagprocedure en de uitgifte van het certificaat.”.

Art. 5. In artikel 5 van hetzelfde decreet, gewijzigd bij het decreet van 30 april 2009, worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° in paragraaf 1, eerste lid, worden de woorden “roerende goederen of verzamelingen” vervangen door het woord “topstukken”;

2° in paragraaf 3, tweede lid, worden de woorden “goederen en verzamelingen” vervangen door het woord “topstukken”;

3° in paragraaf 3, vierde lid, worden de woorden “beschermde voorwerp” en “voorwerp” vervangen door het woord “topstuk”;

4° In paragraaf 4 worden de woorden “goed of de verzameling” telkens vervangen door het woord “topstuk”.

Art. 6. Artikel 6 van hetzelfde decreet wordt vervangen door wat volgt:

“Art. 6. Voor de opname van een topstuk in de lijst is in de volgende gevallen de instemming van de eigenaar vereist:

1° het topstuk is eigendom van de vervaardiger ervan of van een rechtspersoon die gecontroleerd wordt door de vervaardiger;

2° het topstuk is minder dan vijf jaar geleden binnen de Vlaamse Gemeenschap gebracht;

3° het topstuk is eigendom van de persoon die het binnen de Vlaamse Gemeenschap heeft gebracht of die het, binnen vijf jaar nadat het binnen de Vlaamse Gemeenschap is gebracht, heeft verworven, met of zonder tegenprestatie. Als die eigenaar een rechtspersoon is, dan is zijn instemming niet meer vereist na het verstrijken van een termijn van dertig jaar vanaf het ogenblik waarop het topstuk binnen de Vlaamse Gemeenschap is gebracht.”

4° het topstuk was eerder in de lijst opgenomen en is sedert minder dan drie jaar uit de lijst geschrapt.”.

Art. 7. In artikel 8, §3, eerste lid, van hetzelfde decreet worden de woorden “goed of verzameling” vervangen door het woord “topstuk”.

Art. 8. In hetzelfde decreet, gewijzigd bij het decreet van 30 april 2009, wordt het opschrift van hoofdstuk V vervangen door wat volgt:

“ HOOFDSTUK V.- Het buiten de Vlaamse Gemeenschap brengen van topstukken en cultuurgoederen”.

Art. 9. In hoofdstuk V van hetzelfde decreet wordt het opschrift van afdeling I vervangen door wat volgt:

“*Afdeling I – Topstukken*”.

Art. 10. Artikel 11 van hetzelfde decreet wordt vervangen door wat volgt:

“Art. 11. §1. Het is verboden een topstuk buiten de Vlaamse Gemeenschap te brengen zonder de toestemming van de Vlaamse Regering.

§2. De Vlaamse Regering bepaalt de wijze waarop de aanvraag ingediend moet worden. Ze bepaalt ook welke gegevens en documenten de aanvraag moet bevatten om volledig te zijn. Een onvolledige aanvraag is onontvankelijk.

§3. Een aanvraag is ongeldig als:

1° het topstuk niet wettig en definitief in de Vlaamse Gemeenschap is;

2° het topstuk onder de bescherming van de monumentenwetgeving valt en de aanvraag is ingediend zonder het akkoord van het bevoegde gewest;

3° het topstuk het voorwerp vormt van een verzoek of vordering tot teruggave op basis van de wet van 28 oktober 1996 betreffende de teruggave van cultuurgoederen die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van bepaalde buitenlandse Staten zijn gebracht of op basis van een internationaal cultuurgoederenverdrag dat in de Vlaamse Gemeenschap van toepassing is;

4° in de gevallen, vermeld in artikel 15, tweede lid, en artikel 18, tweede lid, van dit decreet.

Toestemmingen tot het buiten de Vlaamse Gemeenschap brengen, verkregen op basis van een ongeldige aanvraag, zijn nietig.

§4. De Vlaamse Regering geeft de toestemming om het topstuk buiten de Vlaamse Gemeenschap te brengen binnen twee maanden na de ontvangst van een ontvankelijke en geldige aanvraag. Ze kan die toestemming aan een aantal voorwaarden onderwerpen die echter nooit van die aard mogen zijn dat ze een feitelijk verbod opleggen.

§5. De Vlaamse Regering kan de toestemming om het topstuk buiten de Vlaamse Gemeenschap te brengen weigeren als ze van mening is dat het topstuk, wegens de archeologische, historische, cultuurhistorische, artistieke of wetenschappelijke betekenis ervan voor de Vlaamse Gemeenschap, binnen de Vlaamse Gemeenschap behouden moet worden.

§6. De weigering, vermeld in paragraaf 5, heeft tot gevolg dat het topstuk van rechtswege als voorlopige maatregel in de lijst wordt opgenomen, als het nog niet in de lijst was opgenomen.

§7. De toestemming om het topstuk buiten de Vlaamse Gemeenschap te brengen kan niet geweigerd worden in de gevallen, vermeld in artikel 6.”.

Art. 11. In hoofdstuk V van hetzelfde decreet wordt het opschrift van afdeling II vervangen door wat volgt:

“Afdeling II – Cultuurgoederen”.

Art. 12. In Hoofdstuk V, afdeling II, van hetzelfde decreet wordt een artikel 11bis ingevoegd, dat luidt als volgt:

“Art. 11bis. §1. Voor het buiten het douanegebied van de Europese Gemeenschap brengen van een cultuurgoed dat zich binnen de Vlaamse Gemeenschap bevindt, is, met toepassing van de verordening (EG) nr. 116/2009, een vergunning vereist.

§2. De Vlaamse Regering levert de vergunning af binnen vijftien dagen na de ontvangst van een ontvankelijke aanvraag. Die termijn kan door de Vlaamse Regering eenmalig met twintig dagen verlengd worden indien zij van mening is dat een grondiger onderzoek van de aanvraag vereist is.

§3. De Vlaamse Regering bepaalt op welke wijze de aanvraag wordt ingediend bij de dienst die ze aanwijst. Ze bepaalt ook welke gegevens en documenten de aanvraag moet bevatten om volledig te zijn.

Een onvolledige aanvraag is onontvankelijk.

§4. Een aanvraag is ongeldig als:

1° het cultuurgoed waarvoor een vergunning wordt gevraagd, niet wettig en definitief in de Vlaamse Gemeenschap is;

2° het cultuurgoed waarvoor een vergunning wordt gevraagd, onder de bescherming van de monumentenwetgeving valt en de aanvraag is ingediend zonder het akkoord van het bevoegde gewest;

3° het cultuurgoed waarvoor een vergunning wordt gevraagd, het voorwerp vormt van een verzoek of vordering tot teruggave op basis van de wet van 28 oktober 1996 betreffende de teruggave van cultuurgoederen die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van bepaalde buitenlandse Staten zijn gebracht, of op basis van een internationaal cultuurgoederenverdrag dat in de Vlaamse Gemeenschap van toepassing is.

Vergunningen die op basis van een ongeldige aanvraag zijn afgeleverd, zijn nietig.

§ 5. Voor het buiten het douanegebied van de Europese Gemeenschap brengen van een cultuurgoed dat als topstuk geldt, is, met toepassing van artikel 11 van dit decreet, de voorafgaande toestemming van de Vlaamse Regering vereist.

Indien de Vlaamse Regering van mening is dat het cultuurgoed waarvoor een uitvoervergunning wordt gevraagd zonder voorlegging van de in het eerste lid vermelde toestemming, mogelijkerwijze een topstuk is, dan wordt de behandeling van de vergunningaanvraag opgeschort met maximum twee maanden.

Binnen deze termijn beslist de Vlaamse Regering hetzij om de gevraagde uitvoervergunning af te leveren, hetzij, indien het cultuurgoed een topstuk is, om de gevraagde vergunning te weigeren en de aanvrager door te verwijzen naar de aanvraagprocedure voorzien in artikel 11 van dit decreet.

§6. De Vlaamse Regering kan specifieke open vergunningen en algemene open vergunningen als vermeld in de verordening (EG) nr. 116/2009, afleveren. De Vlaamse Regering bepaalt op welke wijze de aanvraag wordt ingediend bij de dienst die door de Vlaamse Regering wordt aangewezen. Ze bepaalt ook welke gegevens en documenten de aanvraag voor een dergelijke vergunning moet bevatten om volledig te zijn, alsook de afleveringstermijnen voor die bijzondere vergunningen.”.

Art. 13. In hetzelfde decreet, gewijzigd bij het decreet van 30 april 2009, wordt tussen artikel 11bis, ingevoegd bij artikel 12, en artikel 12 een afdeling III ingevoegd die luidt als volgt:

“Afdeling III – Verwerving”.

Art. 14. Artikel 12 van hetzelfde decreet wordt vervangen door wat volgt:

“Art. 12. Als de Vlaamse Regering de met toepassing van artikel 11 vereiste toestemming om een topstuk of cultuurgoed buiten de Vlaamse Gemeenschap te brengen, weigert, dan kan de aanvrager, binnen één maand na de ontvangst van de weigering, de Vlaamse Regering aangetekend verzoeken om zelf een aanbod te formuleren of om een door haar aangewezen derde een aanbod te laten formuleren.”

Art. 15. In artikel 13 van hetzelfde decreet worden de woorden “beschermd voorwerp” telkens vervangen door het woord “topstuk”.

Art. 16. In artikel 14, §1, van hetzelfde decreet worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° de woorden “beschermd voorwerp” worden telkens vervangen door het woord “topstuk”;

2° het woord “voorwerp” wordt vervangen door het woord “topstuk”;

3° de woorden “het verzoek” worden vervangen door de woorden “de aanvraag”.

Art. 17. In artikel 15, tweede lid, van hetzelfde decreet worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° de woorden “beschermd voorwerp” worden vervangen door de woorden “topstuk of het cultuurgoed”;

2° het woord “onontvankelijk” wordt vervangen door het woord “ongeldig”.

Art. 18. In artikel 17, §2, van hetzelfde decreet worden de woorden “beschermd voorwerp” vervangen door het woord “topstuk”.

Art. 19. In artikel 18, tweede lid, van hetzelfde decreet worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° de woorden “beschermd voorwerp” worden vervangen door het woord “topstuk”;

2° het woord “onontvankelijk” wordt vervangen door het woord “ongeldig”.

Art. 20. In artikel 19 van hetzelfde decreet, gewijzigd bij het decreet van 30 april 2009, worden de woorden “beschermd voorwerpen” telkens vervangen door het woord “topstukken”.

Art. 21. In artikel 19bis van hetzelfde decreet, ingevoegd bij het decreet van 30 april 2009, wordt het woord “cultuurgoederen” telkens vervangen door het woord “topstukken”.

Art. 22. In artikel 24 van hetzelfde decreet worden de woorden “beschermd voorwerp” telkens vervangen door het woord “topstuk”.

Art. 23. In artikel 25 van hetzelfde decreet worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° In paragraaf 1 wordt de inleidende zin vervangen door wat volgt:
“Onder voorbehoud van de wet van 28 oktober 1996 betreffende de teruggave van cultuurgoederen die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van bepaalde buitenlandse Staten zijn gebracht, beveelt de rechtbank, op vordering van de Vlaamse Regering, aan de veroordeelde, op basis van artikel 24:”;

2° in paragraaf 1 en 2 worden de woorden “beschermd voorwerp” telkens vervangen door het woord “topstuk”;

3° in paragraaf 1, 2° worden de woorden “teruggebrachte voorwerp” vervangen door de woorden “teruggebracht topstuk”.

Art. 24. In hetzelfde decreet, gewijzigd bij het decreet van 30 april 2009, wordt een artikel 25bis ingevoegd, dat luidt als volgt:

“Art. 25bis. De volgende personen worden gestraft met een gevangenisstraf van ten minste vier maanden en ten hoogste vijf jaar en een geldboete van 26 euro tot 50.000 euro of met een van die straffen alleen:

1° personen die bij de aanvraag tot het verlenen van een vergunning voor het buiten de Europese Unie brengen van cultuurgoederen, willens en wetens onjuiste of onvolledige verklaringen afleggen of onjuiste of onvolledige inlichtingen verstrekken;
2° personen die zonder vergunning een cultuurgoed vanuit de Vlaamse Gemeenschap buiten de Europese Unie brengen.”.

Art. 25. In hetzelfde decreet, gewijzigd bij het decreet van 30 april 2009, wordt een artikel 25ter ingevoegd, dat luidt als volgt:

“Art. 25ter. De bepalingen van boek 1, hoofdstuk VII en artikel 85 van het Strafwetboek zijn toepasselijk op de misdrijven, vermeld in dit hoofdstuk.”.

Art. 26. De Vlaamse Regering bepaalt voor iedere bepaling van dit decreet de datum van inwerkingtreding.

Brussel,

De minister-president van de Vlaamse Regering,

Kris PEETERS

De Vlaamse minister van Leefmilieu Natuur en Cultuur,

Joke SCHAUVLIEGE

ADVIES VAN DE RAAD VAN STATE

RAAD VAN STATE

afdeling Wetgeving

advies 54.908/3
van 24 januari 2014

over

een voorontwerp van decreet ‘tot wijziging van het decreet van 24 januari 2003 houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang, wat betreft de definitie van 'topstuk' en tot omzetting van de verordening (EG) nr. 116/2009 van de Raad van 18 december 2008 betreffende de uitvoer van cultuurgoederen’

Op 23 december 2013 is de Raad van State, afdeling Wetgeving, door de Vlaamse minister van Leefmilieu, Natuur en Cultuur verzocht binnen een termijn van dertig dagen, verlengd tot 24 januari 2014, een advies te verstrekken over een voorontwerp van decreet ‘tot wijziging van het decreet van 24 januari 2003 houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang, wat betreft de definitie van 'topstuk' en tot omzetting van de verordening (EG) nr. 116/2009 van de Raad van 18 december 2008 betreffende de uitvoer van cultuurgooederen’.

Het voorontwerp is door de derde kamer onderzocht op 14 januari 2014. De kamer was samengesteld uit Jo BAERT, kamervoorzitter, Jan SMETS en Kaat LEUS, staatsraden, Lieven DENYS, assessor, en Annemie GOOSSENS, griffier.

Het verslag is uitgebracht door Rein THIELEMANS, eerste auditeur.

Het advies, waarvan de tekst hierna volgt, is gegeven op 24 januari 2014.

*

1. Met toepassing van artikel 84, § 3, eerste lid, van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, heeft de afdeling Wetgeving zich toegespitst op het onderzoek van de bevoegdheid van de steller van de handeling, van de rechtsgrond¹, alsmede van de vraag of aan de te vervullen vormvereisten is voldaan.

*

STREKKING VAN HET VOORONTWERP

2. Het om advies voorgelegde voorontwerp van decreet strekt tot wijziging van het decreet van 24 januari 2003 ‘houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang’.

Er wordt onder meer een artikel ingevoegd dat criteria bevat om te bepalen wanneer een roerend goed of een verzameling een topstuk is (artikel 3). Voortaan kunnen er ook topstukken zijn die niet zijn opgenomen in de lijst van het roerend cultureel erfgoed van de Vlaamse Gemeenschap die door de Vlaamse Regering wordt vastgesteld (artikel 4). Er wordt een procedure ingevoerd waarbij de Vlaamse Regering uitspraak doet, op verzoek van de eigenaar, de bezitter of de houder, over de vraag of een roerend goed of een verzameling die niet op de genoemde lijst zijn opgenomen, al dan niet beschouwd moeten worden als een topstuk (artikel 4). Artikel 11 van het genoemde decreet, waarbij wordt verboden dat een topstuk buiten de Vlaamse Gemeenschap wordt gebracht zonder toestemming van de Vlaamse Regering, wordt herschreven, onder meer door te bepalen wanneer een aanvraag ongeldig is en wanneer de toestemming wordt geweigerd, en door te bepalen dat een topstuk dat het voorwerp uitmaakt van een weigering, van rechtswege als voorlopige maatregel in de in artikel 3 van dat decreet bedoelde lijst wordt opgenomen (artikel 10). Daarnaast wordt in hoofdstuk V van het genoemde decreet een afdeling II opgenomen, met bepalingen ter uitvoering van verordening (EG) nr. 116/2009 van de Raad van 18 december 2008 ‘betreffende de uitvoer van cultuurgooederen’, waarbij voor de uitvoer van cultuurgooederen (bedoeld in bijlage I bij die verordening) buiten het douanegebied van de Europese Unie de overlegging van een door een lidstaat verleende uitvoervergunning wordt voorgeschreven (artikel 12). Er worden tevens strafbepalingen opgenomen ter handhaving van de genoemde verordening, ter uitvoering van artikel 9 ervan (artikel 24).

BEVOEGDHEID VAN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP

3. Het ontwerp heeft in beginsel betrekking op de aangelegenheid van het cultureel patrimonium als bedoeld bij artikel 4, 4°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 ‘tot hervorming der instellingen’.

Een afzonderlijk onderzoek dient evenwel te worden gewijd aan de artikelen 8 tot 12 en 24 van het ontwerp. De vraag rijst immers of het regelen van de toestemming om een topstuk buiten de Vlaamse Gemeenschap te brengen en van de vergunning voor uitvoer buiten het

¹ Aangezien het om een voorontwerp van decreet gaat, wordt onder “rechtsgrond” de conformiteit met de hogere rechtsnormen verstaan.

douanegebied van de Europese Unie tot de bevoegdheid van de Vlaamse Gemeenschap behoort, dan wel valt onder de federale bevoegdheid inzake contingenten en vergunningen (artikel 6, § 1, VI, vijfde lid, 8°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980).

In de memorie van toelichting wordt dienaangaande het volgende vooropgesteld:

“Voor wat betreft het vanuit de Vlaamse Gemeenschap buiten de Europese Unie brengen van cultuurgoederen is er sprake van een samenloop met de federale bevoegdheid op het vlak van de contingenten en vergunningen (artikel, § 1, VI, tweede lid, 8° van de Bijzondere Wet van 8 augustus 1980 tot hervorming van de instellingen, ook verder aangehaald).

De bescherming van het roerend cultureel erfgoed bestaat uit twee pijlers. Enerzijds moet er voor gezorgd worden dat het erfgoed in goede staat bewaard blijft, hetgeen impliceert dat er een beleid wordt gevoerd dat goede bewaarcondities creëert (zo bijvoorbeeld in goed uitgeruste musea) en dat ook de nodige conservatoire en restauratieve maatregelen voorziet voor cultuurvoorwerpen en verzamelingen die materieel dreigen teloor te gaan. Anderzijds moet er voor gezorgd worden dat het belangrijkste roerend cultureel erfgoed binnen de Gemeenschap en het land bewaard blijft. Deze laatste doelstelling wordt binnen de Europese Unie nagestreefd door de uitvoer van cultuurgoederen te onderwerpen aan een voorafgaandelijke vergunning.

Uitvoervergunningen in hun algemeenheid vormen, in toepassing van artikel 6, § 1, VI, tweede lid, 8° van de bijzondere Wet van 8 augustus 1980 een bevoegdheid van de Federale overheid. Voor wat specifiek de uitvoervergunningen voor cultuurvoorwerpen betreft, is er echter ook sprake van een duidelijke impliciete bevoegdheid voor de gemeenschappen (artikel 10 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming van de instellingen).

Voor de toepassing van artikel 10 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 gelden volgende voorwaarden

- 1° de voorgestelde afwijking moet noodzakelijk zijn voor de uitoefening van een aan de gemeenschappen toegewezen bevoegdheid;
- 2° de betrokken aangelegenheid leent zich tot een gedifferentieerde regeling,
- 3° de weerslag van de afwijking op de betrokken aangelegenheid is minimaal.

Zonder een regeling die de Gemeenschappen toelaat om te toetsen of cultuurvoorwerpen die buiten België gebracht zullen worden, al dan niet behoren tot het ‘nationaal erfgoed’, is het voor de Gemeenschappen immers onmogelijk om een adequaat beleid te voeren op het vlak van de bescherming van hun roerend cultureel erfgoed. Het vermijden van de ongewenste uitvoer van cultuurvoorwerpen vormt het cruciale onderdeel van de diverse wetgevingen tot bescherming van het roerend cultureel erfgoed binnen de EU. Het is dan ook noodzakelijk dat de voor de bescherming van het cultureel erfgoed bevoegde overheden in België over dit voor hun beleid noodzakelijke en onmisbare instrument kunnen beschikken.

De betrokken aangelegenheid leent zich tot een gedifferentieerde regeling. De voorgestelde regeling is proportioneel en grijpt niet op onredelijk wijze in op de federale bevoegdheden.

Ook de Federale overheid is overigens die mening toegedaan. Dit blijkt ondermeer uit het Europees Publicatieblad van 10 maart 2012 (2012/C72/08). In dat nummer werden de instanties bevoegd voor het afleveren van vergunningen tot uitvoer van cultuurgoederen buiten de Europese Unie. Het gaat om door de lidstaten aangeleverde

lijsten. De Federale overheid gaf, voor wat België betreft, aan dat het de drie Gemeenschappen zijn die deze vergunningen afleveren. Deze melding is ook consistent met de praxis in deze. Sedert 1993 leveren de Gemeenschappen voor België de vergunningen af die de EU oplegt voor het EU brengen van cultuurgooederen.”

De gemeenschappen kunnen inderdaad, minstens op grond van artikel 10 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980, bevoegd worden geacht om het (definitief) brengen van een topstuk naar het buitenland aan een toestemming te verbinden en om de vergunning, als bedoeld bij verordening (EG) nr. 116/2009, om een topstuk buiten het douanegebied van de Europese Unie te brengen, nader te regelen.

ONDERZOEK VAN DE TEKST

Artikel 2

4. De definitie van het begrip “topstuk” in het ontworpen artikel 2, 10°, stemt niet geheel overeen met de omschrijving die van dat begrip wordt gegeven in het ontworpen artikel 2*bis* (artikel 3 van het ontwerp). Volgens de gemachtigde was het de bedoeling om in het ontworpen artikel 2*bis* criteria op te nemen om uit te maken of een stuk al dan niet “van uitzonderlijk belang” is in de zin van het genoemde artikel 2, 10° (zeldzaam en onmisbaar). Hij is het er evenwel mee eens dat de definitie die is opgenomen in die laatste bepaling, beter als volgt zou luiden:

“topstuk: een roerend goed of een verzameling bedoeld in artikel 2*bis*, ongeacht of het roerend goed of de verzameling in de lijst is opgenomen of niet;”.

Artikel 4

5. In het ontworpen artikel 3, § 1, tweede lid, is bepaald dat in de lijst van het roerend cultureel erfgoed van de Vlaamse Gemeenschap roerende goederen en verzamelingen worden opgenomen die wegens hun archeologische, historische, cultuurhistorische, artistieke of wetenschappelijke betekenis voor de Vlaamse Gemeenschap, worden geacht van uitzonderlijk belang te zijn voor de Vlaamse Gemeenschap.

Gevraagd of het de bedoeling is op de lijst enkel (sommige) topstukken op te nemen, dan wel of het mogelijk is dat roerende goederen en verzamelingen worden opgenomen die geen topstuk (in de zin van het ontworpen artikel 2*bis*) zijn, verklaarde de gemachtigde:

“In de lijst kunnen inderdaad enkel topstukken opgenomen worden. Cultuurgooederen die niet tegelijkertijd ook een topstuk zijn, komen niet voor aanmerking voor opname in de lijst.”

Hij stelde volgende formulering voor:

“In die lijst worden roerende goederen en verzamelingen opgenomen die wegens hun archeologische, historische, cultuurhistorische, artistieke of wetenschappelijke betekenis voor de Vlaamse Gemeenschap als topstukken worden beschouwd.”

Deze formulering zou evenwel de indruk kunnen wekken dat alle topstukken op de lijst worden opgenomen, hetgeen niet de bedoeling is.

Gevraagd wat het eigenlijke onderscheidingscriterium is om sommige topstukken op de lijst op te nemen en andere niet, verklaarde de gemachtigde:

“Er is geen kwalitatief-hiërarchisch onderscheid tussen de niet in de lijst opgenomen topstukken en de wel in de lijst opgenomen topstukken. De notie ‘van uitzonderlijk belang’ in het ontwerp slaat op alle cultuurgooederen die beantwoorden aan de criteria van artikel 2*bis* (zeldzaam en onmisbaar).

Het verschil ligt in het beschermingsniveau dat voor deze topstukken geldt.

- in de lijst opgenomen topstukken (beschermde voorwerpen) vallen onder een strenger beschermingsregime (toelating fysische ingrepen vereist/mogelijkheid tot subsidiëring restauraties/verplichting om er zorg voor te dragen) dan de niet in de lijst opgenomen stukken
- voor niet in de lijst opgenomen topstukken geldt enkel het verbod om deze zonder voorafgaande toestemming buiten de Vlaamse Gemeenschap te brengen.”

Er dient te worden verduidelijkt in welke gevallen een topstuk op de lijst wordt opgenomen en in welke gevallen niet.

De vermelding “de lijst van het roerend cultureel erfgoed van de Vlaamse Gemeenschap”, zoals in het bestaande artikel 3 van het decreet van 24 januari 2003, kan voorts misleidend zijn, nu deze lijst niet meer, zoals in de thans geldende versie van het decreet, alle onder de toepassing van het decreet vallende roerende goederen en verzamelingen van uitzonderlijk belang omvat, maar slechts een deel ervan. Topstukken die niet op de lijst zijn opgenomen, zijn niettemin ook zeldzaam en onmisbaar voor de Vlaamse Gemeenschap (zie het ontworpen artikel 2*bis*) en moeten wellicht ook als roerend cultureel erfgoed van de Vlaamse Gemeenschap worden beschouwd.

Het ontworpen artikel 3, § 1, dient te worden herbekeken.

Artikel 12

6. Om niet de indruk te doen ontstaan dat de verplichting om over de in het ontworpen artikel 11*bis*, § 1, bedoelde vergunning te beschikken, haar oorsprong vindt in het decreet van 24 januari 2003, wordt die bepaling beter geïntegreerd in de tekst van het ontworpen artikel 11*bis*, § 2 (dat dan paragraaf 1 wordt), door te schrijven “De vergunning voor het buiten het douanegebied van de Europese Unie brengen van een cultuurgood dat zich binnen de Vlaamse Gemeenschap bevindt, bedoeld in verordening (EG), nr. 116/2009, wordt toegekend² door de Vlaamse Regering binnen vijftien dagen ... (voorts zoals in het ontwerp).”

7. De gemachtigde verklaarde dat het ontworpen artikel 11*bis*, § 5, zo dient te worden begrepen dat voor een topstuk eerst de procedure bedoeld in artikel 11 van het decreet

² En niet “levert ... af”, zoals thans staat geschreven in het ontworpen artikel 11*bis*, § 2. Ook op andere plaatsen dient “toekennen” of “toekenning” te worden geschreven in plaats van “afleveren” en “aflevering”.

van 24 januari 2003 moet worden doorlopen vóór de in het ontworpen artikel 11*bis* bedoelde vergunning kan worden toegekend.

Die bedoeling zou evenwel duidelijker tot uiting moeten komen. In het ontworpen artikel 11*bis*, § 5, eerste lid, zou kunnen worden gepreciseerd dat een vergunning als bedoeld bij de genoemde verordening voor een cultuurgoed dat een topstuk is, enkel kan worden toegekend als voor het topstuk een toestemming om het buiten de Vlaamse Gemeenschap te brengen als bedoeld bij artikel 11 (van het decreet) werd bekomen. Het tweede lid van het ontworpen artikel 11*bis*, § 5, kan worden behouden. Het ontworpen artikel 11*bis*, § 5, derde lid, dient te bepalen dat de Vlaamse Regering binnen de gestelde termijn beslist of het om een topstuk gaat of niet en, indien dat het geval is, de aanvrager doorverwijst naar de aanvraagprocedure bedoeld in artikel 11 van het decreet of, zo het niet om een topstuk gaat, de uitvoervergunning toekent. Er dient dan nog een lid te worden toegevoegd dat bepaalt dat de uitvoervergunning wordt toegekend indien als gevolg van de toepassing van het vorige lid de toestemming om het topstuk buiten de Vlaamse Gemeenschap te brengen, wordt verleend.

8. In het ontworpen artikel 11*bis*, § 6, wordt gewag gemaakt van “specifieke open vergunningen en algemene open vergunningen als vermeld in de verordening (EG) nr. 116/2009”.

In de genoemde verordening wordt evenwel geen melding gemaakt van deze vergunningen. Dit is wel het geval in de uitvoeringsverordening (EU) nr. 1081/2012 van de Commissie van 9 november 2012 ‘voor de toepassing van Verordening (EG) nr. 116/2009 van de Raad betreffende de uitvoer van cultuurgoederen’. Er dient dan ook naar deze laatste verordening te worden verwezen.

Artikelen 14 tot 19

9. In de bij de artikelen 15 tot 19 van het ontwerp te wijzigen bepalingen worden in sommige gevallen de woorden “beschermd voorwerp” vervangen door het enkele woord “topstuk”, en in andere gevallen door de woorden “topstuk of cultuurgoed”. Dit laatste sluit aan bij het ontworpen artikel 12, dat zowel betrekking heeft op topstukken als op cultuurgoederen.

Gevraagd of er al dan niet in alle artikelen van afdeling II van hoofdstuk V van het decreet van 24 januari 2003 “topstuk of cultuurgoed” geschreven moet worden en zo dit niet het geval is, hoe de artikelen waar dat niet zo geschreven staat, in overeenstemming zijn met het ontworpen artikel 12 (artikel 14 van het ontwerp), antwoordde de gemachtigde het volgende:

“In het ontworpen artikel 12 (aankoopplicht Vlaamse overheid) staat ‘toestemming om een topstuk of cultuurgoed’. Hier moet ‘of cultuurgoed’ geschrapt worden. De verwervingsprocedure is immers enkel van toepassing op topstukken en niet op cultuurgoederen die niet tegelijkertijd ook topstuk zijn.”

Het ontworpen artikel 12 dient derhalve te worden aangepast en in artikel 17, 1°, van het ontwerp dient te worden bepaald dat in artikel 15, tweede lid, van het decreet van 24 januari 2003 de woorden “beschermd voorwerp” worden vervangen door het woord “topstuk”.

SLOTOPMERKING

10. De memorie van toelichting spoort vanaf de toelichting bij artikel 22 niet meer met de onderverdeling van de artikelen in het ontwerp.

De gemachtigde verklaarde in dit verband het volgende:

“In de memorie sloop inderdaad een nummeringsfout. De memorie dient als volgt gecorrigeerd:

‘artikelen 15 tot en met 20’ moet worden: ‘artikelen 15 tot en met 21’

‘artikel 21’ wordt ‘artikel 22’

‘artikel 22’ wordt ‘artikel 23’

‘artikel 23’ wordt ‘artikelen 24 en 25’

‘artikel 24’ wordt ‘artikel 26’.”

DE GRIFFIER

DE VOORZITTER

Annemie GOOSSENS

Jo BAERT

ONTWERP VAN DECREET

ONTWERP VAN DECREET

DE VLAAMSE REGERING,

Op voorstel van de Vlaamse minister van Leefmilieu, Natuur en Cultuur;

Na beraadslaging,

BESLUIT:

De Vlaamse minister van Leefmilieu, Natuur en Cultuur is ermee belast, in naam van de Vlaamse Regering, bij het Vlaams Parlement het ontwerp van decreet in te dienen, waarvan de tekst volgt:

Artikel 1. Dit decreet regelt een gemeenschapsaangelegenheid.

Art. 2. In artikel 2 van het decreet van 24 januari 2003 houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang, worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° punt 1° wordt vervangen door wat volgt:

“1° beschermd voorwerp: een topstuk dat in de lijst is opgenomen;”;

2° er worden een punt 8° tot en met 11° toegevoegd, die luiden als volgt:

“8° verordening (EG) nr. 116/2009: verordening (EG) nr. 116/2009 van de Raad van 18 december 2008 betreffende de uitvoer van cultuurgoederen;

9° cultuurgoed: een roerend goed dat, of een verzameling die, behoort tot een of meer van de categorieën, vermeld in de bijlage bij de verordening (EG) nr. 116/2009;

10° topstuk: een roerend goed of een verzameling bedoeld in artikel 2bis, ongeacht of het roerend goed of de verzameling in de lijst is opgenomen of niet;

11° monumentenwetgeving: de regelgeving die de gewesten hebben uitgevaardigd ter bescherming van het onroerend cultureel erfgoed.”.

Art. 3. In hetzelfde decreet, gewijzigd bij het decreet van 30 april 2009, wordt een artikel 2bis ingevoegd, dat luidt als volgt:

“Art. 2bis. Een roerend goed of een verzameling geldt als topstuk als het vanwege de archeologische, historische, cultuurhistorische, artistieke of wetenschappelijke betekenis ervan voor de Vlaamse Gemeenschap als zeldzaam en onmisbaar beschouwd moet worden.

In het eerste lid wordt verstaan onder:

1° zeldzaam: een roerend goed of een verzameling waarvan er weinig andere – gelijke of gelijksoortige – in dezelfde staat binnen de Vlaamse Gemeenschap aanwezig zijn;

2° onmisbaar: een roerend goed dat, of een verzameling die, ten minste een of meer van de volgende eigenschappen heeft:

a) een bijzondere waarde voor het collectieve geheugen, waaronder wordt verstaan de functie als duidelijke herinnering onder meer aan personen, instellingen, gebeurtenissen of tradities die belangrijk zijn voor de cultuur, de geschiedenis of de wetenschapsbeoefening van Vlaanderen;

- b) een schakelfunctie, waaronder wordt verstaan de functie als relevante schakel in een ontwikkeling die belangrijk is voor de evolutie van de kunst, de cultuurgeschiedenis, de archeologie, de geschiedenis of de wetenschapsbeoefening;
- c) een ijkwaarde, waaronder wordt verstaan de functie als belangrijke bijdrage aan het onderzoek of de kennis van andere belangrijke voorwerpen van de kunst, de cultuur, de archeologie, de geschiedenis of de wetenschap;
- d) een bijzondere artistieke waarde, waaronder wordt verstaan het artistieke belang in vergelijking met de bekende kunstproductie.”.

Art. 4. Artikel 3 van hetzelfde decreet wordt vervangen door wat volgt:

“Art. 3. §1. De Vlaamse Regering stelt de lijst van het roerend cultureel erfgoed van de Vlaamse Gemeenschap vast. In die lijst worden roerende goederen en verzamelingen opgenomen die vanwege de archeologische, historische, cultuurhistorische, artistieke of wetenschappelijke betekenis ervan voor de Vlaamse Gemeenschap als zeldzaam en onmisbaar beschouwd moet worden.

§2. Voor de roerende goederen die beschermd worden op grond van de monumentenwetgeving, zijn artikel 8 tot en met 10 van dit decreet alleen van toepassing als de Vlaamse Regering dat uitdrukkelijk bepaalt.

§3. De Vlaamse Regering is ertoe gehouden om, op vraag van de eigenaar, bezitter of houder, de Raad gehoord, uitspraak te doen over de vraag of een roerend goed dat, of een verzameling die, niet in de lijst is opgenomen, al dan niet beschouwd moet worden als een topstuk.

Als de Vlaamse Regering oordeelt dat dit niet het geval is, dan bezorgt ze aan de aanvrager een certificaat waarin verklaard wordt dat het roerend goed of de verzameling geen topstuk is in de zin van dit decreet.

Het certificaat, vermeld in het tweede lid, doet geen uitspraak over authenticiteit, noch over financiële waarde, noch over de eigendomstitel. Het certificaat blijft geldig tot tien jaar na de datum van de uitgifte ervan.

De Vlaamse Regering legt de verdere modaliteiten vast voor de aanvraagprocedure en de uitgifte van het certificaat.”.

Art. 5. In artikel 5 van hetzelfde decreet, gewijzigd bij het decreet van 30 april 2009, worden de volgende wijzigingen aangebracht:

- 1° in paragraaf 1, eerste lid, worden de woorden “roerende goederen of verzamelingen” vervangen door het woord “topstukken”;
- 2° in paragraaf 3, tweede lid, worden de woorden “goederen en verzamelingen” vervangen door het woord “topstukken”;
- 3° in paragraaf 3, vierde lid, worden de woorden “beschermd voorwerp” en “voorwerp” vervangen door het woord “topstuk”;
- 4° in paragraaf 4 worden de woorden “goed of de verzameling” telkens vervangen door het woord “topstuk”.

Art. 6. Artikel 6 van hetzelfde decreet wordt vervangen door wat volgt:

“Art. 6. Voor de opname van een topstuk in de lijst is in de volgende gevallen de instemming van de eigenaar vereist:

- 1° het topstuk is eigendom van de vervaardiger ervan of van een rechtspersoon die gecontroleerd wordt door de vervaardiger;
- 2° het topstuk is minder dan vijf jaar geleden binnen de Vlaamse Gemeenschap gebracht;
- 3° het topstuk is eigendom van de persoon die het binnen de Vlaamse Gemeenschap heeft gebracht of die het, binnen vijf jaar nadat het binnen de Vlaamse Gemeenschap is gebracht, heeft verworven, met of zonder tegenprestatie. Als die eigenaar een rechtspersoon is, dan is zijn instemming niet meer vereist na het verstrijken van een termijn van dertig jaar vanaf het ogenblik waarop het topstuk binnen de Vlaamse Gemeenschap is gebracht;
- 4° het topstuk was eerder in de lijst opgenomen en is sedert minder dan drie jaar uit de lijst geschrapt.”.

Art. 7. In artikel 8, §3, eerste lid, van hetzelfde decreet worden de woorden “goed of verzameling” vervangen door het woord “topstuk”.

Art. 8. In hetzelfde decreet, gewijzigd bij het decreet van 30 april 2009, wordt het opschrift van hoofdstuk V vervangen door wat volgt:

“HOOFDSTUK V. Het buiten de Vlaamse Gemeenschap brengen van topstukken en cultuurgoederen”.

Art. 9. In hoofdstuk V van hetzelfde decreet wordt het opschrift van afdeling I vervangen door wat volgt:

“Afdeling I – Topstukken”.

Art. 10. Artikel 11 van hetzelfde decreet wordt vervangen door wat volgt:

“Art. 11. §1. Het is verboden een topstuk buiten de Vlaamse Gemeenschap te brengen zonder de toestemming van de Vlaamse Regering.

§2. De Vlaamse Regering bepaalt de wijze waarop de aanvraag ingediend moet worden. Ze bepaalt ook welke gegevens en documenten de aanvraag moet bevatten om volledig te zijn. Een onvolledige aanvraag is onontvankelijk.

§3. Een aanvraag is ongeldig als:

- 1° het topstuk niet wettig en definitief in de Vlaamse Gemeenschap is;
- 2° het topstuk onder de bescherming van de monumentenwetgeving valt en de aanvraag is ingediend zonder het akkoord van het bevoegde gewest;
- 3° het topstuk het voorwerp vormt van een verzoek of vordering tot teruggave op basis van de wet van 28 oktober 1996 betreffende de teruggave van cultuurgoederen die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van bepaalde buitenlandse staten zijn gebracht of op basis van een internationaal cultuurgoederenverdrag dat in de Vlaamse Gemeenschap van toepassing is;
- 4° in de gevallen, vermeld in artikel 15, tweede lid, en artikel 18, tweede lid, van dit decreet.

Toestemmingen tot het buiten de Vlaamse Gemeenschap brengen, verkregen op basis van een ongeldige aanvraag, zijn nietig.

§4. De Vlaamse Regering geeft de toestemming om het topstuk buiten de Vlaamse Gemeenschap te brengen binnen twee maanden na de ontvangst van een ontvankelijke en geldige aanvraag. Ze kan die toestemming aan een aantal voorwaarden onderwerpen die echter nooit van die aard mogen zijn dat ze een feitelijk verbod opleggen.

§5. De Vlaamse Regering kan de toestemming om het topstuk buiten de Vlaamse Gemeenschap te brengen weigeren als ze van mening is dat het topstuk, wegens de archeologische, historische, cultuurhistorische, artistieke of wetenschappelijke betekenis ervan voor de Vlaamse Gemeenschap, binnen de Vlaamse Gemeenschap behouden moet worden.

§6. De weigering, vermeld in paragraaf 5, heeft tot gevolg dat het topstuk van rechtswege als voorlopige maatregel in de lijst wordt opgenomen, als het nog niet in de lijst was opgenomen.

§7. De toestemming om het topstuk buiten de Vlaamse Gemeenschap te brengen kan niet geweigerd worden in de gevallen, vermeld in artikel 6.”.

Art. 11. In hoofdstuk V van hetzelfde decreet wordt het opschrift van afdeling II vervangen door wat volgt:

“Afdeling II – Cultuurgoederen”.

Art. 12. In hoofdstuk V, afdeling II, van hetzelfde decreet wordt een artikel 11bis ingevoegd, dat luidt als volgt:

“Art. 11bis. §1. De vergunning voor het buiten het douanegebied van de Europese Gemeenschap brengen van een cultuurgoed dat zich binnen de Vlaamse Gemeenschap bevindt, bedoeld in verordening (EG) nr. 116/2009, wordt toegekend door de Vlaamse Regering binnen vijftien dagen na de ontvangst van een ontvankelijke aanvraag onder voorbehoud van §4, tweede tot vierde lid. Die termijn kan door de Vlaamse Regering eenmalig met twintig dagen verlengd worden indien zij van mening is dat een grondiger onderzoek van de aanvraag vereist is.

§2. De Vlaamse Regering bepaalt op welke wijze de aanvraag wordt ingediend bij de dienst die ze aanwijst. Ze bepaalt ook welke gegevens en documenten de aanvraag moet bevatten om volledig te zijn.

Een onvolledige aanvraag is onontvankelijk.

§3. Een aanvraag is ongeldig als:

- 1° het cultuurgoed waarvoor een vergunning wordt gevraagd, niet wettig en definitief in de Vlaamse Gemeenschap is;
- 2° het cultuurgoed waarvoor een vergunning wordt gevraagd, onder de bescherming van de monumentenwetgeving valt en de aanvraag is ingediend zonder het akkoord van het bevoegde gewest;
- 3° het cultuurgoed waarvoor een vergunning wordt gevraagd, het voorwerp vormt van een verzoek of vordering tot teruggave op basis van de wet van 28 oktober 1996 betreffende de teruggave van cultuurgoederen die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van bepaalde buitenlandse Staten zijn gebracht, of op basis van een internationaal cultuurgoederenverdrag dat in de Vlaamse Gemeenschap van toepassing is.

Vergunningen die op basis van een ongeldige aanvraag werden toegekend, zijn nietig.

§4. Een vergunning als bedoeld in verordening (EG) nr. 116/2009 kan voor een cultuurgoed dat tevens een topstuk is enkel toegekend worden indien voorafgaandelijk, in toepassing van artikel 11, toestemming werd bekomen tot het buiten de Vlaamse Gemeenschap brengen van het topstuk.

Indien de Vlaamse Regering van mening is dat het cultuurgoed waarvoor een vergunning wordt gevraagd zonder voorlegging van de in het eerste lid vermelde toestemming, mogelijkerwijze een topstuk is, dan wordt de behandeling van de vergunningaanvraag opgeschort met maximum twee maanden.

De Vlaamse Regering beslist, de Raad gehoord, binnen de gestelde termijn of het cultuurgoed al dan niet een topstuk is. Indien het cultuurgoed een topstuk is, dan wordt de aanvrager doorverwezen naar de aanvraagprocedure, bedoeld in artikel 11, voor het buiten de Vlaamse Gemeenschap brengen van topstukken. Indien het cultuurgoed geen topstuk is, dan kent de Vlaamse Regering alsnog de gevraagde vergunning toe.

Indien in toepassing van het vorige lid de toestemming werd bekomen om het topstuk buiten de Vlaamse Gemeenschap te brengen, dan kent de Vlaamse Regering, binnen vijftien dagen na voorlegging van die toestemming, de gevraagde vergunning toe.

§5. De Vlaamse Regering kan specifieke open vergunningen en algemene open vergunningen als vermeld in de uitvoerverordening (EU) nr. 1081/2012 van de Commissie van 9 november 2012 voor de toepassing van de verordening (EG) nr. 116/2009 toekennen. De Vlaamse Regering bepaalt op welke wijze de aanvraag wordt ingediend bij de dienst die door de Vlaamse Regering wordt aangewezen. Ze bepaalt ook welke gegevens en documenten de aanvraag voor een dergelijke vergunning moet bevatten om volledig te zijn, alsook de toekenningstermijnen voor die bijzondere vergunningen.”.

Art. 13. In hetzelfde decreet, gewijzigd bij het decreet van 30 april 2009, wordt tussen artikel 11bis, ingevoegd bij artikel 12, en artikel 12, een afdeling III ingevoegd die luidt als volgt:

“Afdeling III – Verwerving”.

Art. 14. Artikel 12 van hetzelfde decreet wordt vervangen door wat volgt:

“Art. 12. Als de Vlaamse Regering de met toepassing van artikel 11 vereiste toestemming om een topstuk buiten de Vlaamse Gemeenschap te brengen, weigert, dan kan de aanvrager, binnen één maand na de ontvangst van de weigering, de Vlaamse Regering aangetekend verzoeken om zelf een aanbod te formuleren of om een door haar aangewezen derde een aanbod te laten formuleren.”.

Art. 15. In artikel 13 van hetzelfde decreet worden de woorden “beschermd voorwerp” telkens vervangen door het woord “topstuk”.

Art. 16. In artikel 14, §1, van hetzelfde decreet worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° de woorden “beschermd voorwerp” worden telkens vervangen door het woord “topstuk”;

2° het woord “voorwerp” wordt vervangen door het woord “topstuk”;

3° de woorden “het verzoek” worden vervangen door de woorden “de aanvraag”.

Art. 17. In artikel 15, tweede lid, van hetzelfde decreet worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° de woorden “beschermd voorwerp” worden vervangen door het woord “topstuk”;

2° het woord “onontvankelijk” wordt vervangen door het woord “ongeldig”.

Art. 18. In artikel 17, §2, van hetzelfde decreet worden de woorden “beschermd voorwerp” vervangen door het woord “topstuk”.

Art. 19. In artikel 18, tweede lid, van hetzelfde decreet worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° de woorden “beschermd voorwerp” worden vervangen door het woord “topstuk”;

2° het woord “onontvankelijk” wordt vervangen door het woord “ongeldig”.

Art. 20. In artikel 19 van hetzelfde decreet, gewijzigd bij het decreet van 30 april 2009, worden de woorden “beschermd voorwerpen” telkens vervangen door het woord “topstukken”.

Art. 21. In artikel 19bis van hetzelfde decreet, ingevoegd bij het decreet van 30 april 2009, wordt het woord “cultuurgoederen” telkens vervangen door het woord “topstukken”.

Art. 22. In artikel 24 van hetzelfde decreet worden de woorden “beschermd voorwerp” telkens vervangen door het woord “topstuk”.

Art. 23. In artikel 25 van hetzelfde decreet worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° in paragraaf 1 wordt de inleidende zin vervangen door wat volgt:

“Onder voorbehoud van de wet van 28 oktober 1996 betreffende de teruggave van cultuurgoederen die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van bepaalde buitenlandse Staten zijn gebracht, beveelt de rechtbank, op vordering van de Vlaamse Regering, aan de veroordeelde, op basis van artikel 24:”;

2° in paragraaf 1 en 2 worden de woorden “beschermd voorwerp” telkens vervangen door het woord “topstuk”;

3° in paragraaf 1, 2°, worden de woorden “teruggebrachte voorwerp” vervangen door de woorden “teruggebracht topstuk”.

Art. 24. In hetzelfde decreet, gewijzigd bij het decreet van 30 april 2009, wordt een artikel 25bis ingevoegd, dat luidt als volgt:

“Art. 25bis. De volgende personen worden gestraft met een gevangenisstraf van ten minste vier maanden en ten hoogste vijf jaar en een geldboete van 26 euro tot 50.000 euro of met een van die straffen alleen:

1° personen die bij de aanvraag tot het verlenen van een vergunning voor het buiten de Europese Unie brengen van cultuurgoederen, willens en wetens onjuiste of onvolledige verklaringen afleggen of onjuiste of onvolledige inlichtingen verstrekken;

2° personen die zonder vergunning een cultuurgood vanuit de Vlaamse Gemeenschap buiten de Europese Unie brengen.”.

Art. 25. In hetzelfde decreet, gewijzigd bij het decreet van 30 april 2009, wordt een artikel 25ter ingevoegd, dat luidt als volgt:

“Art. 25ter. De bepalingen van boek 1, hoofdstuk VII, en artikel 85 van het Strafwetboek zijn toepasselijk op de misdrijven, vermeld in dit hoofdstuk.”.

Art. 26. De Vlaamse Regering bepaalt voor iedere bepaling van dit decreet de datum van inwerkingtreding.

Brussel, 31 januari 2014.

De minister-president van de Vlaamse Regering,

Kris PEETERS

De Vlaamse minister van Leefmilieu Natuur en Cultuur,

Joke SCHAUVLIEGE

BIJLAGE:
bij de memorie van toelichting:
REGULERINGSIMPACTANALYSE

Reguleringsimpactanalyse voor het decreet betreffende het buiten België brengen van cultuurgooederen

Gebruik de RIA-leidraad en de RIA-checklist om deze RIA in te vullen.

1 Gegevens van het advies

1.1 Gegevens van de regelgeving

nummer taal- en wetgevingstechnisch advies	<Vul hier de gewenste informatie in>
bevoegde minister(s) van de regelgeving	<Vul hier de gewenste informatie in>
RIA en JoKER	<Vul hier de gewenste informatie in>
link naar de regelgevingsagenda	<Vul hier de gewenste informatie in>

1.2 Gegevens van de aanvrager

e-mailadres	hans.feys@cjsm.vlaanderen.be
organisatie	Kunsten en Erfgoed
beleidsdomein	CJSM
entiteit	Afdeling Erfgoed

2 Titel en fase

Titel:

Decreet betreffende het buiten België brengen van cultuurgooederen

Fase:

De vernieuwde RIA-methodiek vraagt dat er in deze rubriek wordt aangegeven in welke fase dit document tot stand kwam.

De formele eindredactie van dit document gebeurde in de stap 'eindredactie' van de fase analyse en redactie. De verschillende stappen in de fase concept en planning werden grosso modo doorlopen. Dit gebeurde evenwel niet zoals beschreven in de nieuwe RIA-leidraad daar de opmaak van deze regelgeving vroeger is opgestart dan de recent vernieuwde RIA-methodiek. De voorliggende RIA werd dan ook opgemaakt conform de vorige RIA-methodiek en vervolgens omgezet naar de nieuwe methodiek.

Het RIA-advies wordt gevraagd met het oog op de 1ste principiële goedkeuring door de Vlaamse Regering.

3 Samenvatting

Het voorliggend ontwerp van decreet voert een vergunningsplicht in voor het buiten België brengen van cultuurgoederen. Hoofdstuk 2 regelt het buiten België brengen van cultuurgoederen met een bestemming binnen de Europese Unie. Hoofdstuk 3 regelt het buiten België brengen van cultuurgoederen met een bestemming buiten de Europese Unie en vormt de Vlaamse invulling van de geldende Europese regelgeving (verordening nr. 116/2009 van de Raad van 18 december 2008 betreffende uitvoer van cultuurgoederen).

Grote lijnen van het voorstel zijn:

- invoering van een vergunningsregeling voor het buiten België brengen van cultuurgoederen, beperkt tot de cultuurgoederen en verzamelingen die tot één of meer van de categorieën in de bijlage bij de Europese verordening horen;
- korte afleveringstermijnen;
- weigering van de gevraagde vergunning heeft tot gevolg dat het cultuurgoed van rechtswege wordt opgenomen in de Topstukkenlijst;
- aankoopplicht vanwege de Vlaamse overheid tegen de internationale marktwaarde indien de eigenaar daartoe verzoekt.

Er wordt geen vergunningsplicht opgelegd voor het intra-Belgisch verkeer. Dit zou immers de kunsthandel en het vrij genot van de eigenaars van cultuurgoederen op onredelijke wijze hinderen.

Het ontwerp werd zo opgesteld dat het in grote mate compatibel is met de regeling die de Franse Gemeenschap wil invoeren ('gemeenschappelijke sokkel'). Deze aanpak moet de afsluiting van een samenwerkingsakkoord mogelijk maken.

Voorliggend ontwerp van decreet geeft ook invulling aan de verplichting binnen het kader van het Unesco '70 verdrag (geratificeerd in 2009) om voor de uitvoer van cultuurgoederen uitvoercertificaten te introduceren, alsook aan de verplichting van verordening (EG) nr. 116/2009 van de Raad van 18 december 2008 betreffende de uitvoer van cultuurgoederen tot handhaving van de verordening en tot opleggen van sancties bij overtreding van de verordening.

Bij de uitwerking ervan werd rekening mee gehouden met de belangen van de eigenaars en hun rechten op het ongestoord genot van hun eigendom. Dit gebeurt onder meer door het beperkt houden van de administratieve lasten, de afstemming met andere overheden, de korte termijnen voor het afleveren van vergunningen, en een aankoopverplichting in hoofde van de Vlaamse Gemeenschap in geval van weigering van een uitvoervergunning.

4 Probleembeschrijving

4.1. Evaluatie van het Topstukkendecreet

Het **Topstukkendecreet** (decreet houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang van 24 januari 2003) regelt de bescherming van het belangrijkste roerend cultureel erfgoed dat omwille van zijn bijzondere archeologische, historische, cultuurhistorische, artistieke of wetenschappelijke betekenis voor de Vlaamse Gemeenschap in Vlaanderen bewaard moet blijven. Deze bescherming houdt in dat een lijst wordt opgesteld van de zeldzame en onmisbare Topstukken in Vlaanderen waarop het Topstukkendecreet van toepassing is: de topstukkenlijst. Voor de Topstukken op deze topstukkenlijst gelden beschermingsmaatregelen inzake fysische ingrepen. Voor de beschermde voorwerpen en verzamelingen kunnen restauratiesubsidies aangevraagd worden. Het Topstukkendecreet legt een vergunningsplicht op voor het buiten de Vlaamse Gemeenschap brengen van Topstukken en een aankoopverplichting door de Vlaamse overheid bij een eventuele weigering van de uitvoervergunning. De eventuele aankoop gebeurt tegen de internationale marktwaarde.

De Vlaamse Regering nam zich bij de start van haar regeerperiode voor om het topstukkenbeleid verder te zetten, maar ook tijd te maken voor een evaluatie en mogelijke bijsturing van het Topstukkendecreet. Eind 2011 gebeurde de **evaluatie van het Topstukkendecreet**. Hierbij lichtten enkele externe deskundigen samen met leden van de Topstukkenraad het decreet door en toetsen het op zijn mérites zowel als tekortkomingen.

De **werkgroep** was van mening dat Vlaanderen in de voorbije jaren duidelijk grote stappen heeft gezet op het vlak van de bescherming van het roerend cultureel erfgoed van bijzonder belang. *“Met als vertrekpunt het Topstukkendecreet, werd in de loop van de voorbije jaren een beleidskader uitgebouwd dat tot positieve resultaten geleid heeft. De voorbije jaren konden een aantal mooie aankopen gerealiseerd worden; het publiek werd voor de problematiek gesensibiliseerd via specifieke publicaties; publieke eigenaars werden op het belang van de topstukken in hun collectie gewezen. Het feit dat bij de aankondiging van een tentoonstelling vaak ook verwezen wordt naar de topstukken die er getoond worden, wijst op de positieve wijze waarop dit stukje van het erfgoedbeleid gepercipieerd wordt. Ook voor het materiële behoud van de topstukken bleek het decreet een goede zaak. De opname in de topstukkenlijst zorgde in een aantal gevallen voor een sterk verhoogde aandacht en zorg voor deze stukken, inclusief het aanvaarden van de nodige (subsidieerbare) restauraties”.*

De werkgroep wees ook op een aantal **lacunes** in het gevoerde beleid:

- *Topstukken in privébezit blijven ‘onder de radar’.*

Zoals vermeld werkt het Topstukkendecreet op basis van lijsten. Voordeel van het lijstensysteem is dat de beschermde cultuurgoederen op objectniveau aangeduid worden (en er dus geen discussie kan ontstaan over het al dan niet beschermd zijn van specifieke cultuurgoederen) en dat deze stukken van een uitgebreide bescherming genieten. Nadeel is evenwel dat een lijstensysteem nooit alle belangrijke stukken kan omvatten en dat – om privacy-redenen – verzamelaars, ondanks de in het decreet ingebouwde garanties, vaak liever niet hebben dat hun stukken in een publieke lijst worden opgenomen. Topstukken in privé-bezit waarvan de locatie of eigenaar niet bekend is, worden hierdoor niet opgenomen in de topstukkenlijst.

Vandaar het voorstel van de werkgroep om de categoriële regeling die nu al geldt voor het vanuit Vlaanderen buiten Europa brengen van cultuurgoederen (Verordening EG nr. 116/2009 van de Raad van 18 december 2008 betreffende de uitvoer van cultuurgoederen) uit te breiden tot de

uitvoer van cultuurgoederen naar andere lidstaten binnen de Europese Unie. Een weigering van de gevraagde vergunning leidt dan tot een automatische opname in de topstukkenlijst.

- *Brussel*

De beschermingsregelingen van de Gemeenschappen zijn niet van toepassing op de cultuurgoederen die zich in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad bevinden. Het gaat immers om een residuaire bevoegdheid, waarvoor de federale wetgever bevoegd is.

Op dit moment is er geen beschermingswetgeving 'roerend cultureel erfgoed' van toepassing in Brussel. Er is derhalve nood aan een beschermingsregeling die ook Brussel omvat.

Vandaar het voorstel van de werkgroep om naar een samenwerkingsakkoord te streven m.b.t de uitvoer van cultuurgoederen uit België. Een gelijklopende categoriële regeling voor de uitvoer van cultuurgoederen kan via dit akkoord als gemeenschappelijke 'basisregeling' of sokkel worden ingevoerd, welke regeling accessoir is aan de bestaande Topstukkendecreten van beide gemeenschappen.

4.2. Implementatie van de UNESCO-conventie inzake onrechtmatige invoer, uitvoer of eigendomsoverdracht van cultuurgoederen (1970)

De **Unesco-conventie van 1970** bepaalt de maatregelen die moeten worden genomen om de ongeoorloofde invoer, uitvoer en overdracht van eigendom van cultuurgoederen te voorkomen en vorm daarmee een tweede aanleiding voor het voorliggend ontwerp van decreet. Deze conventie werd in 2009 door België geratificeerd.

Artikel 6 van het verdrag luidt als volgt: "*The States Parties to the convention undertake to introduce an appropriate certificate in which the exporting State would specify that the export of the cultural property in question is authorized. The certificate should accompany all items of cultural property exported in accordance with the regulations.*" De door dit verdrag beoogde specifieke regeling voor de uitvoer van cultuurgoederen is dus ruimer dan de huidige regeling in Vlaanderen die enkel voor Topstukken een dergelijke verplichting oplegt. Bij de ratificatie van het verdrag door België werd het materieel toepassingsgebied van deze conventie beperkt tot de cultuurgoederen die onder de categorieën vallen van de bijlage bij de Europese Verordening van 9 december 1992 betreffende de uitvoer van cultuurgoederen (Verordening gecoördineerd als Verordening EG nr. 116/2009 van de Raad van 18 december 2008 betreffende de uitvoer van cultuurgoederen).

Via de invoer van een algemene categoriële vergunningplicht voor cultuurgoederen die onder één of meerdere van de categorieën van de bijlage bij de Europese Verordening vallen, wordt op toereikende wijze invulling gegeven aan de verplichting van artikel 6 van het verdrag.

4.3. Sanctionering overtredingen Verordening EG nr. 116/2009 van de Raad van 18 december 2008 betreffende de uitvoer van cultuurgoederen.

Artikel 9 van verordening (EG) nr. 116/2009 van de Raad van 18 december 2008 betreffende de uitvoer van cultuurgoederen bepaalt dat de lidstaten de regels vaststellen betreffende de sancties die gelden voor de overtreding van de bepalingen van deze verordening en dat de sancties doeltreffend, evenredig en afschrikkend moeten zijn.

Voorliggend ontwerp voorziet in de door de verordening vereiste sancties.

4. Beleidsdoelstelling

Doel van dit voorstel is om tot een betere bescherming te komen tegen de ongewenste uitvoer van het Vlaamse roerend cultureel erfgoed. Dit gebeurt via een decreet dat voor de uitvoer van een cultuurgoed uit België een toelating vereist. Weigering van een dergelijke vergunning brengt de automatische opname in de Topstukkenlijst met zich mee van het cultuurgoed waarvoor de gevraagde toelating geweigerd werd.

Hierbij moet rekening gehouden worden met volgende **vrijheidsgraden**:

- *bevoegdheden van de Vlaamse Gemeenschap*

De Vlaamse Gemeenschap is enkel bevoegd in het Nederlandse taalgebied of in instellingen gevestigd in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad, die wegens hun activiteiten moeten worden beschouwd uitsluitend te behoren tot de Vlaamse Gemeenschap. Een regeling voor Brussel kan bijgevolg enkel gerealiseerd worden onder de bevoegdheid van de federale overheid. Anderzijds is het wel mogelijk om via het afsluiten van een samenwerkingsakkoord te komen tot een gemeenschappelijke sokkelregeling voor het buiten België brengen van cultuurgoederen die voor heel België geldt. Bij de opstelling van het voorliggende ontwerp van decreet werd rekening gehouden met de compatibiliteit ervan met een dergelijke gemeenschappelijke sokkelregeling voor België.

- *Europese regelgeving*

Sinds 1 januari 1993 geldt er een vergunningplicht voor de uitvoer van cultuurgoederen buiten de Europese Unie (Europese Verordening van 9 december 1992 betreffende de uitvoer van cultuurgoederen, zoals gecodificeerd door Verordening EU nr. 116/2009 van de Raad van 18 december 2008 betreffende de uitvoer van cultuurgoederen). De Verordening onderscheidt 15 categorieën van cultuurgoederen waarvoor een vergunning vereist is voor het buiten de Europese Unie brengen. De vergunningplicht is per categorie afhankelijk van drempels voor ouderdom en waarde.

Deze EU-regeling vormt een belangrijk ijkpunt; regelingen ontwikkeld door de lidstaten voor de uitvoer van cultuurgoederen zijn logischerwijze hierop geënt. De vrijheidsgraden worden hier dan ook sterk door beperkt. Er bestaat reeds een bindend Europees systeem voor wat het buiten Europa brengen van cultuurgoederen betreft. Naar rechtszekerheid en administratieve lasten toe is er dan ook geen draagvlak om een eigen regeling uit te werken die qua materieel toepassingsgebied zou afwijken van de Europese verordening door andere categorieën dan die van de Europese Unie te hanteren. Er moet integendeel gestreefd te worden naar een zo eenduidig mogelijk materieel toepassingsgebied. Vandaar trouwens ook de door België bij de toetreding tot het Unesco 70 verdrag afgelegde interpretatieve verklaring (zie verder).

Het voorgestelde decreet geeft tevens een betere implementatie aan de Europese Verordening. Hoofdstuk 3 vormt de omzetting van de verordening, gekoppeld aan de mogelijkheid om een uitvoervergunning te weigeren voor cultuurgoederen die van bijzonder belang geacht worden voor het Vlaamse erfgoed. Tevens voorziet het decreet in specifieke strafbepalingen voor het overtreden van de vergunningsplicht voor de uitvoer van cultuurgoederen buiten de Europese Unie.

- *Unesco conventie van 1970*

Artikel 6 van de conventie verplicht de verdragstaten *“to introduce an appropriate certificate in which the exporting State would specify that the export of the cultural property in question is authorized. The certificate should accompany all items of cultural property exported in accordance with the regulations.”* België beperkte bij de toetreding tot dit verdrag (2009) het materieel toepassingsgebied van deze conventie tot de cultuurgooederen die onder de categorieën vallen van de Europese Verordening. De vergunningsplicht die nu krachtens het voorgestelde decreet wordt opgelegd moet derhalve beperkt worden tot de cultuurgooederen die behoren tot een van de door België zelf aangewezen Europese categorieën.

- *Monumentenwetgeving*

Roerende cultuurgooederen kunnen, in het kader van de monumentenwetgeving beschermd worden als onderdeel van een monument ('cultuurgooederen die fysiek integrerend deel uitmaken van het monument'). Het verlenen van een uitvoervergunning voor een dergelijk cultuurgood zonder het akkoord van het bevoegde dienst (voor het Vlaamse Gewest betreft dit het agentschap Onroerend Erfgoed) is uiteraard niet wenselijk.

Het voorgestelde decreet streeft het maatschappelijke belang na: doel ervan is om zo veel als mogelijk het belangrijke cultureel erfgoed in Vlaanderen te bewaren en te beschermen tegen ongewenste uitvoer. Naast dit gemeenschapsbelang moet er echter ook afdoende rekening gehouden worden met de rechtmatige belangen van de eigenaars van de cultuurgooederen, alsook van de kunsthandel. De voorgestelde regeling mag de kunsthandel en verzamelaars niet op onredelijke wijze hinderen en het 'tijdsverlies' dat de voorgestelde vergunningsplicht met zich meebrengt moet beperkt blijven.

5. Opties

In de vrijheidsgraden werd reeds de contraintes weergegeven waaraan een regeling voor het buiten België brengen van cultuurgooederen moet voldoen:

- internationale verplichtingen (UNESCO en EU),
- de wenselijkheid van een samenwerkingsakkoord inzake het buiten België brengen van cultuurgooederen,
- het feit dat de Europese verordening een Europees gedeelde format oplegt waarvan moeilijk afgeweken kan worden,
- het feit dat ook binnen de Franse Gemeenschap een categoriële benadering zal ingevoerd worden, gebaseerd op de Europese verordening
- de nood aan compatibiliteit van de door de Belgische bevoegde overheden (Gemeenschappen en federale overheid voor wat Brussel betreft) gehanteerde regelingen

Deze elementen impliceren dat de enige realistische optie naast de nuloptie een regeling is die voort bouwt op de Europese regeling en die de mogelijkheid biedt om via een samenwerkingsakkoord tot een regeling voor België te komen die qua basis (gemeenschappelijke sokkel) gelijklopend is, het weze vanuit de Vlaamse, de Franse of de Duitstalige Gemeenschap, het weze vanuit Brussel-Hoofdstad (federale bevoegdheid).

In de uitwerking hiervan wordt er uiteraard naar gestreefd om enerzijds de rechten van de eigenaars van cultuurgooederen de legale handel maximaal te vrijwaren.

➔ **Nuloptie: voorzetting van een bestaande toestand**
behoud van de huidige regeling

In deze optie blijft de huidige situatie bestaan. Dit houdt in dat Vlaanderen de vergunningsplicht voor het vanuit Vlaanderen buiten België brengen van cultuurgoederen beperkt tot de door de Europese verordening opgelegde vergunningen voor de uitvoer van cultuurgoederen buiten de Europese (Douane) Unie. Een dergelijke vergunning kan binnen deze nuloptie enkel geweigerd worden indien het cultuurgoed in kwestie niet 'wettig en definitief' (criteria van de Verordening) in Vlaanderen blijkt te zijn.

Dit betekent dat:

- Vlaanderen in gebreke blijft ten aanzien van de verplichting die de EU-verordening van 9 december 1992 instelt om specifieke en afdoende strafmaatregelen te voorzien voor overtredingen op de Europese Verordening (art. 9 van de Verordening : De lidstaten stellen de regels vast betreffende de sancties die gelden voor overtredingen van de bepalingen van deze verordening en nemen de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat zij worden toegepast. De sancties moeten doeltreffend, evenredig en afschrikwekkend zijn);
- Vlaanderen in gebreke blijft ten aanzien van de door haar aangegane verplichtingen bij de ratificatie van het Unesco '70 verdrag en een ontoereikende invulling geeft aan de verplichting om voor alle uitvoer van cultuurgoederen (zowel voor cultuurgoederen met bestemming binnen Europa als buiten Europa) een vergunning te vereisen (artikel 6 van het verdrag: "*The State Parties undertake to introduce an appropriate certificate in which the exporting State would specify that the export of the cultural property in question is authorized. The certificate should accompany all items of cultural property exported in accordance with the regulations*");
- een Europese uitvoervergunning niet geweigerd kan worden omwille van het belang van het voor uitvoer aangeboden cultuurgoed voor het Vlaamse erfgoed (Die mogelijkheid blijft dan beperkt tot de in de Topstukkenlijst opgenomen cultuurgoederen).
- cultuurgoederen zonder vergunning vanuit Vlaanderen naar een andere lidstaat van de EU gebracht kunnen worden (met uitzondering van de in de Topstukkenlijst opgenomen cultuurgoederen). Hierdoor blijven belangrijke cultuurgoederen buiten het beschermingsbereik van de Vlaamse overheid wegens onbekend tot op het moment van opduiken bij een van de grote veilinghuizen in Londen of Parijs.

➔ **Optie 2: nieuwe beleidsmaatregel(en) – gekozen optie**
invoeren van een regeling 'buiten België brengen van cultuurgoederen'

Invoeren van een regeling voor het (vanuit Vlaanderen) buiten België brengen van cultuurgoederen die het kader van de Europese regelgeving volgt, omzetting geeft aan onze internationale verplichtingen en tegemoet komt aan de suggesties van de evaluatiegroep tot uitbreiding van het beschermingsregime door:

1. het voorzien van sancties bij niet naleving van de Europese Verordening met betrekking tot de uitvoer van cultuurgoederen buiten de Europese Unie;
2. het invoeren van een vergunningplicht voor het vanuit Vlaanderen naar een andere lidstaat van de EU brengen van cultuurgoederen die onder één van de vijftien categorieën van de Europese Verordening vallen (keuze voor eenzelfde materieel toepassingsgebied verhoogt de rechtszekerheid). Op die manier wordt ook invulling gegeven aan de verplichtingen die artikel 6 van het Unesco '70 verdrag aan Vlaanderen oplegt. Voor cultuurgoederen die niet onder één van de vijftien categorieën vallen (voorbeeld omdat ze de gestelde waardedrempels niet bereiken) is er geen uitvoervergunning vereist. Dit impliceert dat voor het merendeel van de cultuurgoederen

- (meestal met beperkte waarde) geen uitvoervergunning vereist is. De beperking tot de vijftien categorieën van de Verordening betekent dus dat de hinder voor het verkeer van cultuurgoederen relatief beperkt blijft. De vergunningsplicht blijft beperkt tot die cultuurgoederen waarvoor al een grotere due diligence (zorgvuldigheid) vereist is bij het verhandelen of uitvoeren ervan;
3. de mogelijkheid voorzien om een vergunning voor de uitvoer van een cultuurgoed te weigeren omwille van de betekenis die het aangeboden cultuurgoed heeft voor het Vlaamse erfgoed. Hierdoor wordt een oplossing geboden voor het probleem dat 'onbekende' cultuurgoederen niet beschermd kunnen worden via de Topstukkenlijst en dat privé-eigenaars om redenen van privacy eerder weigerachtig staan tegenover de opname van de cultuurgoederen in hun bezit in een publiek bekend gemaakte lijst.
 4. deze regeling af te stemmen met de monumentenwetgeving: voor cultuurgoederen die onderdeel zijn van een beschermd monument kan enkel een uitvoervergunning verleend worden mits het akkoord van het Vlaams Gewest.

Teneinde de rechten van de eigenaars van de betrokken cultuurgoederen zo veel als mogelijk te respecteren en zo weinig mogelijk hinder te veroorzaken voor de (legale) handel worden in deze optie volgende maatregelen/garanties opgenomen:

1. korte afleveringstermijnen van de vergunningen. Standaard is een termijn van 30 dagen voorzien die eenmalig verlengd kan worden met 30 dagen.
2. een vergunning mag niet geweigerd worden wanneer de eigenaar de vervaardiger is van het cultuurgoed of wanneer het cultuurgoed zich minder dan 5 jaar binnen de Vlaamse Gemeenschap bevindt.
3. in geval van weigering van een vergunning, wordt het cultuurgoed automatisch opgenomen in de Topstukkenlijst. Dit impliceert dat de eigenaar de Vlaamse overheid kan verplichten om met hem in onderhandeling te gaan over de aankoop van het cultuurgoed tegen marktprijs. Deze onderhandelingen gebeuren dan binnen het kader dat het Topstukkendecreet.
4. enkel vergunningsplicht voor het buiten België brengen van cultuurgoederen. Er is geen vergunningsplicht voor het intra-Belgisch verkeer van cultuurgoederen.

Optie 2 werd zo geformuleerd dat ze gelijk loopt met de regelgeving die de Franse Gemeenschap momenteel aan het uitwerken is inzake het (vanuit de Franse Gemeenschap) buiten België brengen van cultuurgoederen. Op basis van de beide gelijklopende regelingen kan dan door de Gemeenschappen een 'samenwerkingsakkoord uitvoer cultuurgoederen' worden voorgesteld waardoor ook voor Brussel deze 'gemeenschappelijke sokkel-regeling' ingevoerd kan worden. Deze aanpak resulteert in een eenduidiger reglementair kader in België voor de bescherming van cultuurgoederen tegen een ongewenste uitvoer.

6. Analyse van de effecten

Doelgroepen

Maatschappij

Beheerders en eigenaars van cultuurgoederen:

- Eigenaars van cultuurgoederen (publiek en privé)
- Handelaars in cultuurgoederen en veilinghuizen
- Organisators van tentoonstellingen, bruikleengevers en transporteurs

Andere betrokken partijen:

- Vlaamse Gemeenschap: verlenen van vergunningen voor het buiten België brengen van cultuurgoederen die zich in Vlaanderen bevinden.
- Vlaams Gewest: akkoord vereist in geval van het buiten België brengen van een cultuurgoed dat deel uitmaakt van een beschermd monument.
- Franse Gemeenschap en federale overheid: verlenen van vergunningen voor het buiten België brengen van cultuurgoederen die zich respectievelijk binnen de Franse Gemeenschap en in Brussel bevinden.

Nuloptie: behoud van de huidige regeling voor de uitvoer van cultuurgoederen

Effectbeschrijving

Vergelijkingstabel van alle effecten

doelgroepen	voordelen		Nadelen	
	omschrijving	schatting	omschrijving	Schatting
Maatschappij			Geen verhoogde bescherming van Cultuurgoederen: potentiële topstukken kunnen zonder belemmering uitgevoerd worden en in het buitenland verkocht. Vlaanderen blijft in gebreke met de toepassing van de EU verordening van 9 december 1992 Vlaanderen blijft in gebreke met de toepassing van de Unesco-conventie van 1970	
Beheerders en eigenaars van cultuurgoederen	Geen bijkomende verplichtingen in de vorm van administratieve lasten en termijnen			

Optie 2: invoeren van een regeling 'uitvoer cultuurgoederen'

Effectbeschrijving

Vergelijkingstabel van alle effecten

doelgroepen	voordelen		Nadelen	
	omschrijving	schatting	omschrijving	Schatting
Maatschappij	Verhoogde bescherming van cultuurogoederen. Uitvoering geven aan EU verordening Uitvoering geven aan de Unesco conventie van 1970.			
Beheerders en eigenaars van cultuurogoederen			Bijkomende verplichtingen in de vorm van administratieve lasten en termijnen	25.544 euro administratieve lasten + wachtermijn voor vergunning
Vlaamse Gemeenschap			Bijkomende personeelsinzet vereist	1 VTE

7. Vergelijking van de opties

Op basis van bovenstaande vergelijking wordt gekozen wordt voor de optie 2: invoeren van een regeling 'buiten België brengen van cultuurogoederen'.

Fundamenteel gaat het om een afweging van een maatschappelijk effect dat niet financieel te becijferen valt (bescherming van cultuurogoederen) tegenover bijkomende verplichtingen voor de eigenaars van deze cultuurogoederen en voor de kunsthandel. Gelet op de ratificatie van de Unesco conventie van 1970 en de verplichtingen die dit verdrag met zich meebrengt, is de afweging ten gronde eigenlijk nu niet meer aan de orde. Deze afweging werd immers reeds impliciet gemaakt werd in 2009 toen België de Unesco 7 conventie ratificeerde.

Bij de uitwerking van deze regeling werd er naar gestreefd om de rechten van de eigenaars maximaal te respecteren. Dit gebeurt onder meer door het beperkt houden van de administratieve lasten, de afstemming met andere overheden, de korte termijnen voor het afleveren van vergunningen, en door de garantie van een aankoopverplichting in hoofde van de Vlaamse Gemeenschap in geval van weigering van een vergunning.

8. Uitvoering

In Frankrijk, waar een dergelijke regeling voor uitvoervergunningen al in voege is worden er jaarlijks een

8.000 definitieve uitvoervergunningen toegekend (exclusief de vergunningen voor archieven en boeken waar het aantal vergunningen echter veel lager ligt). Gemiddeld worden er een tiental aanvragen per jaar geweigerd.

Exclusief boeken en archieven werden in de periode 2003-2010 volgende aantallen vergunningen uitgereikt:

2003 : 9450
2004 : 9105
2005 : 8298
2006 : 8633
2007 : 9131
2008 : 9396
2009 : 7876
2010 : 7722

Op basis van de Franse praxis en rekening houdend met de veel kleinere omzet van de kunsthandel in Vlaanderen, wordt geschat dat de Vlaamse Gemeenschap jaarlijks een 800-tal aanvragen zal ontvangen.

Per aanvraag wordt een werklast voorzien van 2 uur. Dit omvat het nagaan of het cultuurgoed zicht wettig in België bevindt; het nagaan of dit cultuurgoed in aanmerking komt voor aanduiding als topstuk (in de meeste gevallen is dit duidelijk niet het geval en geeft dit geen extra werklast, waar dit mogelijk wel het geval is resulteert dit in een grote bijkomende werklast) en tenslotte het opmaken en versturen van de vergunning.

Aldus wordt de totale werklast geschat op 1.600 uren, wat neerkomt op ongeveer 1 voltijds equivalent (niveau B).

9. Administratieve lasten

Er wordt een uitvoeringsbesluit voorbereid dat bepaalt dat een aanvraag voor een uitvoervergunning moet volgende stukken bevatten:

- de identiteit van de aanvrager van de vergunning, van de eigenaar van het cultuurgoed, alsook van de bestemming;
- een afdoende identificatie van het cultuurgoed;
- afdoende beeldmateriaal van het cultuurgoed;
- de provenance van het cultuurgoed.

De eerste 3 elementen impliceren het invoeren van deze gegevens in een invulformulier, het toevoegen van een afbeelding van het cultuurgoed bij dit formulier, alsook het toevoegen van de provenance (herkomst) van het cultuurgoed (zo mogelijk met stavelende bewijsstukken). Hierbij wordt er van uitgegaan dat een afbeelding en de provenance reeds ter beschikking zijn; dit zijn immers stukken die sowieso noodzakelijk zijn voor het verhandelen of uitleenen van cultuurgoederen vanaf een bepaalde waarde (cfr. het materiële toepassingsgebied van dit decreet dat beperkt blijft tot de cultuurgoederen die onder één van de 15 categorieën van de EU-verordening vallen).

De administratieve last voor het downloaden, invullen, toevoegen van de bijlagen en verzenden van het formulier wordt grosso modo geschat op 1 uur (door een administratief medewerker).

Conform de standaardtarieven voor ondernemingen voor 2012 bedraagt de uurloonkost van een administratieve medewerker (gewogen gemiddelde inclusief overhead) 31,93 euro.

Met een geschat aantal van 800 aanvragen bedraagt de totale administratieve last bijgevolg: $800 \times 1 \text{ u} \times 31,93 \text{ euro} = \underline{25.544 \text{ euro}}$.

10. Handhaving

Met het oog op de handhaving zijn volgende maatregelen voorzien in het ontwerp.

- Een gevangenisstraf van ten minste vier maanden en ten hoogste vijf jaar en een geldboete van 300 euro tot 100.000 euro indien een vergunning verkregen werd door valse of onvolledige verklaringen of indien een cultuurgoed zonder de vereiste vergunning buiten België gebracht wordt.
- Werkzaamheden die niet in overeenstemming zijn deze regeling kunnen op bevel van de Vlaamse Gemeenschap stilgelegd worden.

Het voorliggende ontwerp van decreet belast de binnen het kader van het Topstukkendecreet aangestelde handhavingsambtenaren met hoedanigheid van officier van gerechtelijke politie met het toezicht op de uitvoering van dit decreet. Zij hebben de bevoegdheid om overtredingen van de bepalingen van dit decreet op te sporen en bij proces-verbaal vast te stellen. Op dit moment zijn er twee Vlaamse ambtenaren die met de handhaving van het Topstukkendecreet belast werden '(aanstellingsbesluit dd.22 april 2008). Dit aantal volstaat voor de opvolging van dit decreet.

11. Evaluatie

Dit ontwerp van regeling voor de uitvoer van cultuurgoederen voorziet niet in vaste evaluatiemomenten. Dit weerhoudt uiteraard niet dat dit op termijn geëvalueerd zal worden, zoals bijvoorbeeld ook gebeurd is voor het Topstukkendecreet.

12. Consultatie

Dit ontwerp kwam tot stand op basis van een evaluatie van het Topstukkendecreet door een expertenwerkgroep waaraan ook leden van de Topstukkenraad deelnamen (15 11 2011).

Binnen dit kader dient ook het advies vermeld te worden dat de Topstukkenraad en de Commission consultative du Patrimoine culturel mobilier de la Communauté Française in hun gezamenlijke vergadering van 17 10 2011 formuleerden inzake de mogelijkheid/wenselijkheid van een gemeenschappelijke 'sokkelregeling voor het buiten België brengen van cultuurgoederen.

Dit ontwerp zal nog voorgelegd worden aan de Strategische AdviesRad voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media (SARC) en aan de SERV.

13. Contactinformatie

Marina Laureys (Kunsten en Erfgoed – afdelingshoofd erfgoed): marina.laureys@cjsm.vlaanderen.be

Hans Feys (Kunsten en Erfgoed – adviseur bescherming van cultuurgoederen): hans.feys@cjsm.vlaanderen.be

Kristof Vanden Bulcke (Kunsten en Erfgoed – RIA): kristof.vandenbulcke@cjsm.vlaanderen.be

Jan Vermassen (adviseur kunsten en erfgoed kabinet minister Joke Schauvliege): jan.vermassen@vlaanderen.be